

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta

**České a ruské frazeologismy se zvířaty
ve srovnání**

Veronika Novotná

Katedra rusistiky a lingvodidaktiky

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Lenka Havelková, Ph.D.

Studijní obor: Dějepis a ruský jazyk se zaměřením na vzdělávání

2013

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma České a ruské frazeologismy se zvířaty ve srovnání vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato bakalářská práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Datum: 21. 6. 2013

.....

podpis

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování
PhDr. Lence Havelkové, Ph.D. za její cenné rady a trpěli-
vost při vedení mé bakalářské práce. Rovněž bych chtěla
poděkovat za vstřícnost a pomoc při získání potřebných
informací a
podkladů své rodině a přátelům, především Natalii Hasan
a Marice Zemánkové.

.....
podpis

NÁZEV:

České a ruské frazeologismy se zvířaty ve srovnání

AUTOR:

Veronika Novotná

KATEDRA

Katedra rusistiky a lingvodidaktiky

VEDOUCÍ PRÁCE:

PhDr. Lenka Havelková, Ph.D.

ABSTRAKT:

Tato bakalářská práce zpracovává frazeologismy obsahující názvy zvířat, porovnává tyto frazeologismy v českém a ruském jazyce. Teoretická část bakalářské práce pojednává o frazeologii a pojmech frazeologismus, idiom, přísloví, přirovnání atd. jako takových. Praktická část bakalářské práce analyzuje konkrétní české a ruské frazeologické jednotky s názvy zvířat, porovnává je a určuje míru jejich ekvivalence. V přehledných tabulkách zkoumá význam a původ českých a ruských frazeologismů, na základě českých a ruských odborných frazeologických a etymologických slovníků. V tabulkách je též určena míra ekvivalence uvedených frazeologismů. Cílem této bakalářské práce je porovnat obsahovou i formální stránku ruských a českých frazeologismů a zjistit míru jejich ekvivalence.

KLÍČOVÁ SLOVA:

frazeologismus, jazyková kultura, klasifikace frazeologismů, původ, význam

TITLE:

Czech and Russian Phraseology with Animals in Comparison

AUTHOR:

Veronika Novotná

DEPARTMENT:

Department of Russian studies and linguodidactics

SUPERVISOR:

PhDr. Lenka Havelková, Ph.D.

ABSTRACT:

This bachelor thesis is based on phraseologisms which use names of animals. It compares Czech and Russian phraseologisms. Theoretical part of the thesis deals with the phraseology itself and concentrates on the concepts such as phraseologism, idiom, proverb, comparison, etc. Practical part of the thesis analyses concrete Czech and Russian phraseological units involving the names of animals. These phrases are compared and determined taking into account the extent of their equivalence. Synoptic charts provide the meaning and origin of the Czech and Russian phraseologisms according to specialized phraseological and etymological dictionaries. The extent of equivalence of particular phraseologisms is defined in these charts. The aim of this bachelor thesis is to compare Russian and Czech phraseologisms mainly from their content and formal points of view, and find out the extent of their equivalence.

KEY WORDS:

phraseologism, language culture, classification of phraseologisms, origin, meaning

Obsah

Úvod.....	7
Teoretická část	9
1 Frazeologie.....	9
1.1. Vývoj frazeologie jako samostatné lingvistické disciplíny	9
1.1.1 Ruská frazeologie.....	9
1.1.2 Ruské frazeologické slovníky a jejich autoři	10
1.2 Vysvětlení základních pojmů	12
2 Frazeologismy a jejich klasifikace	15
2.1 Klasifikace frazeologismů.....	15
2.1.1 Stylistická klasifikace frazeologismů.....	15
2.1.2 Sémantická klasifikace frazeologismů	16
2.1.3 Klasifikace frazeologismů dle původu.....	19
2.1.4 Klasifikace frazeologismů dle funkce	21
2.1.5 Klasifikace frazeologismů dle struktury	22
2.1.6 Klasifikace frazeologismů dle slovních druh	23
2.1.7 Klasifikace frazeologismů dle míry ekvivalentnosti	24
2.2 Frazeologická vztahy (frazeologická antonyma, synonyma, homonyma)	25
2.3 Tvoření slov na základě frazeologie.....	26
2.4 Vztahy jazyka a kultury	27
3 Frazeologismy se zvířaty.....	33
3.1 Frazeologismy s názvy suchozemských zvířat.....	33
3.2 Frazeologismy s názvy ptáků	51
3.3 Frazeologismy s názvy vodních a obojživelných živočichů	55
3.4 Frazeologismy s názvy hlodavců	57
3.5 Frazeologismy s názvy hmyzu, plazů a dalších zvířat	58
Závěr	63
Resumé.....	64

Resumé v ruském jazyce.....	65
Seznam použitých zdrojů.....	67

Úvod

Bakalářská práce „České a ruské frazeologismy se zvířaty ve srovnání“ se zabývá českými a ruskými frazeologismy, spojenými s názvy různých druhů zvířat a zkoumá jejich analogičnost v obou jazycích. Frazeologie je lingvistická disciplína, která se zabývá souborem ustálených spojení v daném jazyce. Je to poměrně mladá vědní disciplína, která se vydělila z lexikologie, až ve dvacátém století. Frazeologismů spojených se zvířaty je hojně využíváno, jak v českém, tak v ruském jazyce. V obou jazycích mohou mít frazeologismy stejné významy a naopak, u významově stejného frazeologismu, můžeme v každém z jazyků najít úplně jiný druh zvířete. Proto se také tyto frazeologismy stávají velmi obtížnými a obtížně překladatelnými, nejen pro studenty a běžné uživatele daných jazyků, ale i pro samotné profesionální překladaatele. Velmi důležité je učit se již od počátku jejich správný význam a použití. Frazeologismy jsou nedílnou součástí naší řeči, našeho života i národa vůbec. Existují i nacionální frazeologismy, které se odvíjejí od způsobu života daného kulturně jazykového společenství a ukazují nám tak jednotlivé národy v jiném světle. O to těžší je ale porozumění těmto frazeologismům nebo dokonce jejich správné použití v komunikaci. Z těchto důvodů se jeví jako velmi zásadní součást ovládnutí cizího jazyka, znalost jeho frazeologismů a jejich ekvivalentů v mateřském jazyce. Frazeologismy tvoří důležitou komponentu každého jazyka, obohacují ho a poukazují na kulturu dané země. V bakalářské práci budou porovnány ruské a české frazeologismy s lexémem vyjadřujícím živočichy. Hlavním cílem práce je porovnat vybrané frazeologismy s názvy zvířat z hlediska etymologického a sémantického, nalézt shodné a rozdílné rysy této vybrané skupiny ruských a českých frazeologismů. Původ českých i ruských ekvivalentů je velmi různorodý, což vede ke skutečnosti, že frazeologismy se objevují v obou jazycích a často do značné míry odpovídá jejich forma i smysl, ale naopak některé ruské frazeologismy nemají český ekvivalent a některé české frazeologismy nemají ekvivalent v ruském jazyce. V práci tedy bude také rozebrána problematika mezijazykové ekvivalence v obecnější rovině.

Bakalářská práce obsahuje dvě hlavní části. V teoretické části jsou vysvětleny základní frazeologické pojmy, je stručně představena historie frazeologie jako vědecké disciplíny- jak v českém, tak i v ruském lingvistickém prostředí. Dále tato část objasňuje rozdělení a klasifikaci frazeologismů v obou jazycích, dle stanovených kritérií. Práce též vysvětluje způsob tvoření nových slov či významů slov pomocí frazeologických

jednotek, bude rozebrán jejich vývoj, tedy jak se frazeologismy s postupem doby a v závislosti na měnící se společenské situaci mohou měnit formálně i obsahově. V teoretické části tedy je rozebrána frazeologie jako taková, v jejím širším i užším pojetí.

Praktická část vychází z analýzy konkrétních frazeologických jednotek. Nashromážděný soubor frazeologismů, který byl získán z ruských, českých i česko-ruských frazeologických slovníků, je rozdělen do několika skupin dle druhů daných zvířat, na savce, ptáky, plazy, vodní živočichy a hmyz. Všechny tyto druhy mají podkapitoly s jednotlivými zvířaty. Frazeologismy s jednotlivými zvířaty jsou pak dále rozděleny podle míry ekvivalence na úplnou, částečnou, bez ekvivalence. U jednotlivých frazeologismů je pak objasňován jejich původ, tedy etymologie a míra ekvivalentnosti na úplnou, částečnou a bez ekvivalence. V práci jsou využity různé druhy frazeologismů, přirovnání, rčení, pořekadla a přísloví. Ke každému uvedenému ruskému frazeologismu je dohledáván jemu nejvíce odpovídající český ekvivalent. Zpracování bakalářské práce se zakládá na práci s frazeologickými a etymologickými slovníky, i dalšími odbornými zdroji.

Teoretická část

1 Frazeologie

Frazeologie je věda, zabývající se souborem všech frazeologismů daného jazyka a vším, co s frazeologismy souvisí. Zabývá se frazeologismy jak ze synchronního, tak z diachronního hlediska. Zkoumá frazeologismy fixované v literatuře i používané v promluvách běžné komunikace. Frazeologie, je lingvistickou disciplínou, která se vydělila jako samostatná disciplína, až ve dvacátém století.

1.1 Vývoj frazeologie jako samostatné lingvistické disciplíny

1.1.1 Ruská frazeologie

Frazeologie jako lingvistická disciplína v Rusku, se vydělila ve 40. letech 20. století. Frazeologií se zabýval už M. V. Lomonosov. Před jejím samotným vydělením se vnitřní formou frazeologismů zabýval A. A. Potebnja. O vztah mezi frazeologií a tvořením slov se zajímal I. I. Srezněvskij. Třetím důležitým jazykovědcem, který se zabýval především jednotlivými slovy a frázemi, byl F. F. Fortunatov. Analýzu různých rodů nedělitelných spojení zkoumal také A. A. Šachmatov. Jeden z prvních Rusů, kteří se zasadili o to, aby se frazeologie vydělila jako věda, byl E. D. Polivanov.¹

Oficiálně ale frazeologii v Rusku, vydělil a klasifikoval až V. V. Vinogradov, právě ve čtyřicátých letech dvacátého století. Frazeologie je zde spojována především s jeho jménem. Vinogradov vytvořil bázi osvojení si ustálených slovních spojení současného ruského jazyka.

S ruskou frazeologií jsou spojena ještě dvě slavná jména, lingvistů, kteří se také zabývali frazeologií, idiomatikou a jejich vyděleními. Byli to P. A. Vulfius a S. I. Abakumov. P. A. Vulfius klasifikoval frazeologické obraty, větší přínos však měla práce S. I. Abakumova. Ten klasifikoval frazeologismy z hlediska jejich struktury. Vydělil idiomy, které nemají význam vyplývající z elementů idiomu, ale obsahují v sobě skrytý význam. Druhým typem byly názvy složené z několika různých slov. Tito tři hlavní představitelé měli a stále mají své následovatele, lingvisty, kteří dále frazeologii vydělují, klasifikují a sbírají frazeologické obraty. Jejich pokračovatelé se později zaměřili i na

---

¹ ШАНСКИЙ, Н. М. *Фраzeология современного русского языка*. Москва, 1985, s. 7-9.

gramatiku a samotný vznik frazeologismů. Dalšími významnými lingvisty, zabývajícími se ruskou frazeologií do roku 1960, byli, B. A. Larin, A. I. Jefimov, O. S. Achmanova či S. I. Ožegov. A. I. Jefimov jako první zformuloval frazeologickou analýzu uměleckého textu, a to v roce 1954. Dále klasifikoval frazeologické obraty ze stylistického hlediska. S. I. Ožegov ve své stati nastínil, že by měl vzniknout frazeologický slovník. Také rozdělil frazeologii v širším i užším slova smyslu. Sám pak napsal „*Slovník ruského jazyka*“, který se stal předlohou mnoha dalších. Ač bylo mnoho ruských lingvistů, kteří přispěli k rozvoji a klasifikaci frazeologie, jejím čelním představitelem stále zůstává V. V. Vinogradov. Do devadesátých let se frazeologií zabývalo čím dál tím víc jazykovědců, mezi významnější patří: A. M. Babkin, S. G. Gavrin, V. P. Žukov, či V. M. Mokijenko a další.² V roce 1995 byl vydán slovník A. I. Fjodorovova „*Словарь русского литературного языка*“. Mezi dnešní přední ruské lingvisty a frazeology, kteří vydávají významné slovníky ruské frazeologie, patří, V. M. Mokijenko, A. A. Usačev či D. E. Rozental.

1.1.2 Ruské frazeologické slovníky a jejich autoři

Nejvýznamnější frazeologický výkladový slovník ruského jazyka vydal v roce 1949 S. I. Ožegov. Dalšími známými autory, kteří vydali výkladové slovníky, byli V. I. Dal a D. N. Ušakov. V. I. Dal, vydal čtyřdílný ruský výkladový slovník už v letech 1863- 1866. D. N. Ušakov vydal svůj výkladový slovník v letech 1934- 1940, též čtyřdílný. V pozdějších letech 20. století se frazeologií zabýval A. I. Molotkov, který vydal frazeologický slovník ruského jazyka v roce 1978. V jeho slovníku je více než 4 000 hesel. Specializovaných frazeologických, nejen výkladových, slovníků byla od roku 2000 v Rusku vydána celá řada. Mezi ty nejdůležitější patří právě reedice výše uvede- ných. V. M. Mokijenko vydal v roce 1998 „*Словарь русской фразеологии- историко-этимологический справочник*“. Dalším slovníkem ruské frazeologie, který vznikl za spolupráce V. M. Mokijenka a A. M. Meleroviče v roce 2005, je „*Фразеологизмы в русской речи. Словарь*“. Mezi nejvýznamnější frazeologické slovníky 21. století patří „*Фразеологический словарь русского языка*“ od ruského jazykovědce D. E. Rozentala

---

² ШАНСКИЙ, Н. М. *Фразеология современного русского языка*. Москва, 1985, s. 8-9.

ve spolupráci s V. V. Krasnjanským. V roce 2009 vyšel „*Большой фразеологический словарь русского языка*“ - V. N. Teliá.

1.1.3 Česká frazeologie

První pokusy o vydělení české frazeologie můžeme zaznamenat již v devatenáctém století i dříve. Předchůdci dnešních lingvistů zabývajících se frazeologií a lidovou slovesností, byli například J. A. Komenský či J. Dobrovský. Mezi prvními, kdo se pokusil o vydělení české frazeologie jako vědecké disciplíny, byl J. M. Sychra v roce 1821. O české frazeologii, kterou nazval pokusem, však napsal knihu v německém jazyce. V roce 1862 napsal již v českém jazyce J. Šach knihu s názvem „*Česká frazeologie*“, o dva roky později napsal knihu s totožným názvem autor F. Šebek. Ovšem první sbírkou považovanou za frazeologii byla „*Česká pořekadla*“ od F. L. Čelakovského, zaštiťovaná navíc jeho větším dílem „*Mudrosloví národu slovanského v přísloví. Připojena jest sbírka prostonárodních českých pořekadel*.“ Ta byla vydána v roce 1852. Slova, která jsou v knize Čelakovského označována jako pořekadla, tvoří asi pětinu knihy a dnes tato slova či slovní spojení řadíme mezi rčení, frazémy či idiomy. Jako lingvista ve své době F. L. Čelakovský uznáván nebyl, i když by si to byl plným právem zasloužil. Významným se stalo i jeho další dílo „*Čtení o srovnávací mluvnici slovanské*“, které napsal brzy po *Mudroslovích*, a to v roce 1853. Napsal též „*Dodatky ke slovníku Jungmanna*“, které vyšly také v roce 1852.³ Bylo o něm známo, že je slavistou, ale nepřikládalo se tomu takový význam, jaký klademe Čelakovskému dnes. Mluvil pěti slovanskými jazyky polštinou, češtinou, ruštinou, staroslovanštinou a ilyrštinou. Většinu se naučil samostudiem. Znal také němčinu a překvapivě i angličtinu. Je tedy jedním z významných lingvistů a slavistů naší historie, který nemalým dílem přispěl i k rozvoji frazeologie. Jeho *Mudrosloví* obsahuje 8 500 přísloví. Dalším autorem, který napsal dílo o frazeologii, byl až ve dvacátém století J. Zaorálek, který v roce 1947 vydal „*Lidová přísloví*“. Toto dílo je dodnes hojně využíváno.⁴

Na konci dvacátého století, vydalo nakladatelství Academia za spolupráce s předními českými lingvisty, jakými jsou F. Čermák či J. Hronek, „*Slovník české frazeologie a idiomatiky*“. Tato čtyřdílná publikace je zaměřena na přirovnání, slovesné výrazy, neslovesné výrazy a na výrazy větné. Slovník byl vydán v roce 1983, v roce 2009 byl vydán znovu s úpravami a doplněními. Jedním z předních lingvistů zabývajících

³ ČERMÁK, F. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná*. Praha, 2007, s. 668.

⁴ KOLEKTIV AUTORŮ. *Slovník české frazeologie a idiomatiky: přirovnání*. Praha, 1988, s. 463.

cích se především frazeologií, je dnes F. Čermák, který v roce 2008 vydal „*Frazeologie a idiomatika česká a obecná*“. V našem století je to jedno z prvních ucelených vydání z celé oblasti frazeologie a idiomatiky. Porovnáním české a ruské frazeologie se systematicky zabývají především V. M. Mokijenko a L. Stěpanová.

1.2 Vysvětlení základních pojmů

- **Frazeologismus, frazém** (= фразеологический оборот, фразэма, фразеологизм) je ustálené slovní spojení s vlastním významem, jímž se zabývá frazeologie. Frazém zdůrazňuje formální funkci daného výrazu.⁵

„Každá ustálená anomální kombinace dvou či více prvků, z nichž aspoň jeden je členem extrémně omezeného a uzavřeného paradigmatu, je frazémem, resp. idiomem. Lze ji testovat pokusem o záměnu komponentu frazému (idiomu) analogicky jiným, a tato záměna přitom nesmí umožňovat jiné (ustálené) kombinace s analogickou funkcí.“⁶

„Frazém je ustálená anomální kombinace dvou či více prvků, z nichž jeden bývá členem extrémně omezeného a uzavřeného kolokačního paradigmatu. Frazém se týká formálních aspektů. V češtině je běžnější používat výraz frazém než idiom.“⁷

„Фразеологизм – такое сочетание слов, которое обладает относительной устойчивостью, экспрессивностью, целостным значением и воспроизводится в готовом виде.“⁸

– рђ. – *красный как рак* – *červený jako rak*

– *белая ворона* – *bílá vrána*

- **Idiom** (= идиом) je synonymum ke slovu frazeologismus. Idiom ale zdůrazňuje sémantickou funkci daného výrazu. Idiomy jsou spojení, která se nedají doslovně přeložit do jiného jazyka.⁹

⁵ ČERMÁK, F. *Jazyk a jazykověda*. Praha, 2001, s. 189.

⁶ ČERMÁK, F. *Jazyk a jazykověda*. Praha, 2001, s. 189.

⁷ CVRČEK, V. *Mluvnice současné češtiny*. Praha, 2010, s. 75.

⁸ МОКИЈЕНКО, В. М. *Загадки русской фразеологии*. Санкт-Петербург, 2005, s. 4.

⁹ ČERMÁK, F. *Jazyk a jazykověda*. Praha, 2001, s. 189.

– př. – *собачья погода – psí počasí*

– *эфемерное существование – jepičí život*

„Každá ustálená anomální kombinace dvou či více prvků, z nichž aspoň jeden je členem extrémně omezeného a uzavřeného paradigmatu, je frazémem, resp. idiomem.“¹⁰

„Frazém je ustálená a anomální kombinace dvou či více prvků, z nichž jeden bývá členem extrémně omezeného a uzavřeného kolokačního paradigmatu. Idiom označuje sémantické aspekty, formálně se chová jako spojení adjektiva se substantivem, lze ho např. skloňovat, idiom byl vytvořen na základě metafory.“¹¹

- **Příslloví** (= пословица) je ustálený útvar lidové slovesnosti, jenž má za úkol mravně poučit nebo má v sobě obsaženy společensky platné zásady. Často bývá rýmované. Příslloví mají svůj počátek už ve starověké literatuře. Příslloví bývají v různých jazycích odlišná, ale často mají stejný význam. Příslloví mají neznámého autora, jsou naším dědictvím po našich předcích. Toto dědictví nám již od útlého dětství vštěpuje morální a lidské hodnoty.¹²

– př. – *Кто захочет собаку ударить, тот найдёт и палки. – Kdo chce psa bít, vždycky si hůl najde.*

– *Делать из мухи слона. – Dělat z komára velblouda.*

- **Rčení** (=поговорка) je ustálený útvar lidové slovesnosti. Často bývá přiřazeno k příslloví, ale liší se od něj několika aspekty. Rčení většinou nevyplývá z životní zkušenosti a moudrosti, bývá výplodem fantazie a jeho smyslem je pobavení. Můžeme jej časovat a skloňovat a lze je použít do souvětí, na rozdíl od příslloví, které stojí samostatně a nelze je rozdělit.¹³

– př. – *Курлицу яйца не учат. – Jablko nepadlo daleko od stromu.*

¹⁰ ČERMÁK, F. *Jazyk a jazykověda*. Praha, 2001, s. 189.

¹¹ CVRČEK, V. *Mluvnice současné češtiny*. Praha, 2010, s. 75.

¹² MLACEK, J. *Slovenská frazeológia*. Bratislava, 1977, s. 100.

¹³ BAUER, A. *Český jazyk na dlani*. Olomouc, 2006, s. 38.

– *Друзья познаются в беде. – V nouzi poznáš přítele.*

- **Přirovnání** (= сравнение, риторика) je ustálený útvar lidové slovesnosti. Je to specifický typ rčení. Přirovnává vlastnost subjektu k typické vlastnosti osoby, zvířete, předmětu apod. Tvoří se pomocí částice *jako- как*, pomocí předložek či bezpředložkově, jak v českém, tak v ruském jazyce.¹⁴

– př. – *живут как кошка с собакой – jsou jak kočka se psem*

– *мокрый как мышь – mokrý jako myška*

- **Pranostika** (=народная примета о погоде) je ustálený útvar lidové slovesnosti. Vztahují se k počasí a přírodním silám během všech ročních období. Vychází z lidské dlouhodobé zkušenosti. Pranostiky se vztahují k ročním obdobím, měsícům i významným církevním svátkům. Původ slova je odvozen od latinského slova *prognosis*, tedy prognóza, předpověď, pranostika. Pranostiky bývají v češtině často rýmované. V ruském jazyce se málokdy rýmují, píší se většinou přes pomlčku a předložku k.

– př. – *Ласточки летают низко – к дождю. – Vlaštovky létají nízko – bude pršet.*

– *Лошадь ложится на землю- перед сырой погодой. – Куй si lehне на зем- перед špatným počasím.*

- **Aforismus** (=афоризм) je krátký literární útvar mezi poezií, prózou a lidovou slovesností. Je uměle vytvořen. Bývá podobný pořekadlu, ale skrývá v sobě hlubší myšlenku, postřeh autora apod. Bývá často pln ironie, sarkasmu, humoru či nadsázky. Stává se, že aforismus „zlidoví“ a stane se novým frazeologismem.

– př. – *Жизнь je pes. – Собачья жизнь.*

---

¹⁴ KOLEKTIV AUTORŮ. *Slovník české frazeologie a idiomatiky*. Praha, 1983, s. 465.

2 Frazeologismy a jejich klasifikace

Druhá kapitola se zabývá především dvěma klasifikacemi frazeologismů- stylistickou a sémantickou. Další částí je pak rozdělení frazeologismů dle původu, funkce, atd. Jsou zde uvedeny také převzaté frazeologismy a idiomy z různých oblastí společenského a kulturního života.

2.1 Klasifikace frazeologismů

Frazeologismy lze rozdělit z hlediska stylistické a sémantické klasifikace. Dále se dělí na neslovesné frazeologismy, přirovnání, binomiál. Binomiál je dvou komponentový frazém založený na opakování stejného druhu. Do této skupiny dále patří slovesné a větné frazémy. Větné frazémy se dále rozdělují na přísloví, pranostiky, citáty a dialogické frazémy. Pro tuto bakalářskou práci je podstatná především sémantická klasifikace frazeologismů, tedy dělení na frazeologická spojení, srůsty, celky, spojení a idiomatické výrazy.

2.1.1 Stylistická klasifikace frazeologismů

Frazeologismy můžeme rozdělit na příznakové a nepříznakové, kde vedle stojí expresivní, hyperbolické, eufemistické, disfemistické, sarkastické a tabuové jednotky. Více se ale uplatňuje rozdělení na knižní a lidové frazeologismy.¹⁵ Lidové a hovorové frazeologismy jsou příbuzné pojmy s odlišným zařazením pojmenované skutečnosti. Stylistickou frazeologii můžeme tedy rozdělit na:¹⁶

- Lidovou frazeologii, která se vyznačuje se lidovým původem frazeologismů.
- Hovorovou frazeologii (разговорно-бытовая), která sleduje příslušné stylistické vlastnosti daných frazeologismů. Tyto frazeologismy mají nejčastěji expresivně-stylistické zbarvení.

Významy hovorové a lidové frazeologie se velmi často překrývají. Lidové frazeologismy jsou většinou hovorové a frazeologismy jiného původu mají často hovorovou platnost.¹⁷

¹⁵ MLACEK, J. *Slovenská frazeológia*. Bratislava, 1977, s. 79.

¹⁶ MLACEK, J. *Slovenská frazeológia*. Bratislava, 1977, s. 79-80.

¹⁷ ГУЖБА, Ф.К., ИВАНОВА А.Н. *Лексика и фразеология русского языка*. Киев, 1982, s. 157.

- Knižní frazeologie (книжная) – Tento typ stylistické frazeologie je využíván ve stylových oblastech, v kterých je častější psaná než mluvená podoba projevu. Používá se například v uměleckém stylu. Tyto frazeologismy mají expresivně-stylistické zabarvení na vyšší úrovni než frazeologismy hovorové, vyjadřují poetičnost, oficiálnost.
- Mezistylová frazeologie (межстилевая) – Tyto frazeologismy se používají ve všech stylech řeči, protože jsou stylisticky neutrální. Označují děj bez jakéhokoli zabarvení.

Velmi často se můžeme setkat s frazeologismy, které přešly z roviny knižní do roviny hovorové. Z jiných aktivně využívaných se naopak časem staly archaismy, používané spíše v knižním stylu.

2.1.2 Sémantická klasifikace frazeologismů

Sémantickým vydělením frazeologismů se v Rusku zabýval především V. V. Vinogradov, který rozdělil frazeologismy na celky, srůsty a spojení. N. M. Šanskij k nim přidal ještě čtvrtý typ – frazeologické výrazy. Slovenský lingvista J. Mlacek, rozdělil sémantiku frazeologismů podobně jako Vinogradov a Šanskij. V každém jazyce je však sémantické dělení frazeologismů odlišné a má odlišný počet typů v závislosti na charakteru jazyka.

Frazeologismy lze ze sémantického hlediska rozdělit na:¹⁸

- **Idiomatické výrazy** (идиоматические выражения) jsou charakteristické, sémanticky nedělitelné výrazy, jejichž význam je nemotivován slovem, které do něj vchází. Idiomy mají přenesený význam, který získávají ze slov, vcházejících do nich. Sémantika idiomů je nezávislá na lexikálním významu slov. V souvislosti s tím, vydělujeme dva idiomatické typy - frazeologické srůsty a frazeologická spojení.

– př. – *ježkovy oči* – *ёлки – палки*

– *Dělat z komára velblouda.* – *Делать из мухи слона.*

¹⁸ ШАНСКИЙ, Н. М. *Фразеология современного русского языка*. Москва, 1985, s. 88-92.

- **Frazeologické srůsty** (фразеологические сращения) jsou jedním typem idiomů. Jejich význam není ničím motivovaný. Frazeologické srůsty mají nejen formu, ale také gramatický význam. Často jsou ekvivalentní se slovem. Význam frazeologických srůstů většinou odhalí až etymologie. Vyskytují se v nich archaismy. Jednotlivá slova frazeologických srůstů jsou ustálená a nelze je zaměnit ani synonymními slovy.

– př. – *выпálit červa*

– *собаку съел*

- **Frazeologická spojení** (фразеологические сочетания) jsou obraty, v nichž jeden z členů má tzv. frazeologicky vázaný význam. Vyskytuje se jen v určitém frazeologickém obratu a ostatní členy mají svůj původní lexikální význam. Po zkoumání frazeologických spojení Vinogradovem se zjistilo, že se výrazně liší od frazeologických výrazů i frazeologických celků. „Některé složky frazeologických spojení mají svůj vlastní nominativní význam, což do jisté míry protiřečilo tehdejšímu vymezení frazeologické jednotky jako takové.“¹⁹ Poté už se vydalo frazeologické pátrání do více směrů, některé ukázaly, že hranice mezi různými frazeologickými jednotkami nejsou pevné, jiné že nelze odtrhnout spojení, celky a výrazy od sebe.

– př. – *бílá vrána – белая ворона*

– *сгорать от стыда – hořet studem*

- **Frazeologické celky** (фразеологические единства) jsou ustálené obraty, ve kterých se vyskytují slova, ze kterých přenesením významu vzniká význam frazeologický. Frazeologické celky jsou motivované významem jednotlivých složek celků. V nepřeneseném významu mají celky platnost volných syntagmatických slovních spojení.²⁰

– př. – *собака на сене – pes na seně – sám ho nejí, a krávič nedá*

¹⁹ ШАНСКИЙ, Н. М. *Фразеология современного русского языка*. Москва, 1985, s. 88-92.

²⁰ ШАНСКИЙ, Н. М. *Фразеология современного русского языка*. Москва, 1985, s. 88-92.

– *lepit se někomu na paty*

- **Frazeologické výrazy** (фразеологические выражения) Nejen J. Mlacek, ale i N. M. Šanskij vydělují k výše uvedeným typům sémantických frazeologismů ještě jeden typ, a to frazeologické výrazy. Jsou to frazeologismy, jejichž všechna slova, vystupují ve svém vlastním původním významu, ale spojení je jako celek ustálené. Mohou mít doslovný či přenesený význam. Přes frazeologické výrazy přecházejí slovní spojení do frazeologických jednotek.²¹ Za frazeologické výrazy považujeme především přísloví a rčení.²²

– př. – *Pes, který štěká, nekouše.* – *Собака, которая лает, не кусает.*

– *Vrána k vráně sedá, rovný rovného si hledá.* – *Рыбак рыбака видит издалека.*

Obdobně sémantickou klasifikaci frazeologismů nalezneme i u V. V. Vinogradova, který navíc sémantické typy frazeologismů dělí na další.

„Среди тесных фразеологических групп, образуемых реализацией так называемых "несвободных" значений слов, выделяются два типа фраз:

аналитический, расчленённый, допускающий подстановку синонимов под отдельные члены выражения, и более синтетический, близкий к фразеологическому единству.“²³

V. I. Telija, k těmto základním typům frazeologismů ještě přidává další typy, jako jsou:

„Речевые штампы и различного рода клише, а также крылатые выражения. Все эти типы единиц объединяются по двум признакам:

---

²¹ MLACEK, J. *Slovenská frazeológia*. Bratislava, 1977, s. 52-55

²² MLACEK, J. *Slovenská frazeológia*. Bratislava, 1977, s. 54.

²³ ВИНОГРАДОВ, В. В. *Русский язык*. Москва, 1972, s. 29-30.

несколькословность (следовательно-раздельнооформленность) и
воспроизводимость.“²⁴

2.1.3 Klasifikace frazeologismů dle původu

Dle původu rozděluje frazeologismy každý jazyk na domácí a převzaté frazeologismy z jiných jazyků, přičemž převzaté frazeologismy se velmi brzy stávají, pokud je jejich význam jasný a neobsahují zahraniční reálie, běžně používanými, tedy domácími.

Ruské frazeologismy dle původu jsou děleny především na převzaté z cizích jazyků, kalky, poloviční kalky, převzaté frazeologismy, které se nepřekládají a zůstávají v jazyce, ze kterého je frazeologismus přebrán.

Převzaté ruské frazeologismy dle původu dle N. M. Šanského:²⁵

- výlučně ruské frazeologismy vzniklé v ruském jazyce – jsou to slovanské a východoslovanské frazeologismy,
- slovanské frazeologismy, které mají stejný význam a podobnou formu ve všech slovanských jazycích,
- východoslovanské frazeologismy, které vznikly ze staroruského jazyka od 8. do 14. století, zachovaly se do dnešní doby především ve východoslovanských jazycích,
- vlastní ruské frazeologismy vznikaly hlavně v 15. století, v době, kdy se oddělil ruský, ukrajinský a běloruský jazyk. Jsou specifické právě a jen pro ruský jazyk, v žádném jiném jazyce neexistují. Při překladu do jiného jazyka je třeba použít synonym se stylistickým zabarvením.

---

²⁴ ТЕЛИЯ, В. И. *Русская фразеология*. Москва, 1996, s. 58.

²⁵ ШАНСКИЙ, Н. М. *Фразеология современного русского языка*. Москва, 1985, s. 88-92.

Převzaté české frazeologismy dle původu dle Mlacka:²⁶

- převzaté z antiky,
  - př. – *Achillova pata* – *Ахиллесова пята*
  - *trojský kůň* – *троянский конь*
- převzaté z Bible a křesťanských pramenů – biblismy,
  - př. – *nést svůj kříž* – *нести свой крест*
  - *Lotova žena* – *Лотова жена*
- převzaté z dějin společnosti,
  - př. – *Stoletá válka* – *Столетняя война*
  - *Potěmkinovy vesnice* – *Потёмкинские деревни*
- frazeologismy z literárních děl, citátů historických či literárních postav,
  - př. – *Nic nečiní člověka lidštějším, než láska ke zvířatům.* (Henry Fielding)
  - *Sобака так преданна, что даже не веришь в то, что человек заслуживает такой любви.* (Илья Ильф)
- převzaté z lidové slovesnosti,
  - př. – *Za sedmero horami, za sedmero řekami...* – *В тридевятом царстве, в тридесятом государстве...*
  - *stavět si vzdušné zámky* – *строить воздушные замки*
- převzaté ze života a zkušeností lidí – největší skupina, kterou tvoří většinou přísloví, rčení, ...
  - př. – *na stará kolena* – *на старости лет*
  - *nosit dříví do lesa* – *возить дрова в лес*
- převzaté z výrobní činnosti lidí, ze sportu, společenských her, ...

---

²⁶ MLACEK, J. *Slovenská frazeológia*. Bratislava, 1977, s. 64-66.

– př. – *lovit v kalných vodách* – *в мутной воде рыбу ловить*

– *mlátit prázdnu slámu* – *толочь воду в ступе*

- převzaté ze zájmových činností,

– př. – *úder pod pás* – *удар ниже пояса*

– *být terčem...* – *служить мишенью для...*

- převzaté z moderních výrobních odvětví,

– př. – *fungovat jako hodinky* – *работать как часы*

– *být jako zpomalený film* – *тащиться как черепаха*

- převzaté podle vlastností, práce člověka.

– př. – *němý jako ryba* – *немой как рыба*

– *být jako kůl v plotě* – *остаться один как перст*

Tato klasifikace je dělena dle Šanského a Mlacka Každý z těchto lingvistů se na tuto klasifikaci dívá z jiného úhlu pohledu. Šanskij klasifikuje frazeologismy s ohledem na jednotlivá historická období, naopak Mlacek frazeologismy klasifikuje z hlediska významového.

2.1.4 Klasifikace frazeologismů dle funkce

Dle funkce dělíme frazeologismy především na nominativní a komunikativní.

Podle J. Mlacka lze dle funkce frazeologismy rozdělit následovně:²⁷

- Frazeologické obraty s nominativní či pojmenovací funkcí

Frazeologismus jako takový, vyjadřuje jakési hodnocení, emocionálnost, tudíž nemůže mít pouze nominativní funkci.

– př. – *udělat kozla zahradníkem* – *пустить козла в огород*

– *krokodýlí slzy* – *крокодиловы слёзы*

- Frazeologické obraty s komunikativní či výpovědní funkcí

---

²⁷ MLACEK, J.; *Slovenská frazeológia*. Bratislava, 1977, s. 62-64.

Sem patří frazeologické jednotky s větnou stavbou, které mají všeobecný poučný či obrazný komunikativní obsah.

– př. – *krev není voda* – *кровь нет вода*

– *Ani pes po něm neštěkne.* – *Про него и думать забыли.*

- Frazeologické obraty s nominativně-komunikativní funkcí

Sem patří především ty frazeologické jednotky, jejichž některé varianty mají formu fráze a jiné zase mají formu úsloví.

– př. – *malovat čerta na zed'* – *рисовать всякие ужасы*

- Frazeologické jednotky bez výrazné komunikativní a nominativní funkce

Někteří jazykovědci sem zařazují citoslovce, modální frazeologismy.

Český lingvista J. V. Bečka, dále rozdělil modální frazeologismy dle funkce do třech podtypů:²⁸

- intenzifikační

– př. – *Mám hlad jako vlk.* – *У меня волчий аппетит.*

- verbalizační

– př. – *ztratit důvěru* – *потерять чье доверие*

- konkretizační

– př. – *Udělat kozla zahradníkem* – *пустить козла в огород.*

2.1.5 Klasifikace frazeologismů dle struktury

Podle struktury rozdělujeme frazeologismy na dva typy:²⁹

- Frazeologické věty jsou vytvořeny podle modelů různých typů vět. Také frazeologické věty bývají přímého významu.

– př. – *Darovanému koni na zuby nehled'*. – *Дарёному коню в зубы не смотрят.*

– *Vrána k vráně sedá.* – *Рыбак рыбака видит издалека.*

²⁸ BEČKA, J. V. *Slovo, jeho význam a užití*. Praha, 1968. s. 111.

²⁹ ГУЖБА Ф.К., ИВАНОВА А.Н. *Лексика и фразеология русского языка*. Киев, 1982. s. 157.

- Frazeologická slovní spojení – Tato slovní spojení mohou být různého typu, slovní spojení podstatných a přídavných jmen, dvou podstatných jmen, slovesa a podstatného jména, slovesa a příslovce či přechodníku s podstatným jménem.

– př. – *bílá vrána* – *белая ворона*

– *mokrý jako myška* – *мокрый как мышь*

2.1.6 Klasifikace frazeologismů dle slovních druh

Dle slovních druhů nelze rozdělit všechny frazeologismy, patří sem jen ty frazeologismy, které jsou ekvivalentní se slovem či syntagmatem. Frazeeologismy se do slovních druhů zařazují podle svého celkového významu, podle slovnědruhové platnosti svého jednoslovného lexikálního ekvivalentu. Pokud má některá jednotka pouze syntagmatický ekvivalent a nemá ekvivalent jednoslovný, slovnědruhová povaha se u ní určuje podle slovnědruhové platnosti určovaného člena tohoto ekvivalentu.

V první etapě zkoumání frazeologie byly vyděleny: **slovesné, příslovečné, substantivní a adjektivní frazeologismy**, tedy ty druhy, které byly a jsou nejfrekventovněji využívány. Tvoří velkou většinu všech frazeologických jednotek.

K nim dnes patří ještě další frazeologismy, a to: **zájmenné, číslovkové, částicové, předložkové, spojkové a citoslovcí**, přičemž poslední tři typy frazeologismů se málokdy uvádějí.

Velmi zřídka, se objevují frazeologické jednotky, které mají vlastnosti dvou či více slovních druhů. Patří sem především ty frazeologismy, u kterých je fakultativním komponentem pomocné sloveso.³⁰

---

³⁰ MLACEK, J. *Slovenská frazeológia*. Bratislava, 1977. s. 67-70.

2.1.7 Klasifikace frazeologismů dle míry ekvivalentnosti

Frazeologismy z hlediska jejich ekvivalentnosti lze hodnotit pouze při porovnávání jednotek dvou různých jazyků.

Dle míry ekvivalentnosti lze frazeologismy rozdělit na:³¹

- Úplné ekvivalenty (Полные эквиваленты) – Frazeologismy, které se plně shodují, jak strukturou a obrazností, tak přeneseným významem.
- Částečné ekvivalenty (Частичные эквиваленты) – Tyto frazeologismy se shodují pouze částečně, mohou být gramaticky odlišné. Mají větší či menší počet komponentů nebo záměnu komponentů, jsou odlišné ve struktuře a slučitelnosti.
- Poměrné ekvivalenty (Относительные эквиваленты) – U těchto frazeologismů dochází k částečné změně formy či obraznosti. Jsou sémanticky shodné nebo podobné.
- Frazeologické analogy (Фразеологические аналоги) – Tyto frazémy mají podobnou nebo rozdílnou strukturu, mají odlišnou obraznost. Mají však stejný význam i stylistickou formu.
- Frazeologismy bez ekvivalence (Безэквивалентные фразеологизмы) – Jsou frazeologismy, které vznikly na základě reálií a tradic dané země, nemají ekvivalent v žádném jiném jazyce, nedají se do jiného jazyka nijak přeložit. Označujeme je jako frazeologismy národní.

---

³¹ MLACEK, J. *Slovenská frazeológia*. Bratislava, 1977, s. 23.

2.2 Frazeologická vztahy (frazeologická antonyma, synonyma, homonyma)

Mezi frazeologickými jednotkami jazyka existují také sémantické a paradigmatické vztahy, k nimž patří frazeologická synonymie, antonymie a homonymie.

• Frazeologická antonyma

S frazeologickými antonymy se můžeme setkat méně často než s frazeologickými synonymy. Frazeologická antonyma se shodují částečně obsahově, ale mají antonymní, tedy opačné komponenty. Dle J. Mlacka tyto komponenty, dodávající frazeologickým obrátům význam antonym, se často ukazují jako lexikální antonyma. Frazeologismy však mohou svůj opačný význam získat jen díky obsahové stránce. Stejně jako synonyma mohou korespondovat se synonymy lexikálními, mohou i antonyma korespondovat s lexikálními antonymy.³²

- příklady homonym – *Мá zlaté ruce x Má obě ruce levé. - Má zlaté ruce. x У него золотые руки.*

• Frazeologická synonyma

„Frazeologická synonyma jsou takové obraty, které označují jeden a ten samý předmět objektivní skutečnosti. Stejně jako lexikální synonyma, tak se i frazeologická synonyma rozlišují tím, jak označují jedno a to samé, jaké sémantické, lexikogramatické a stylistické příznaky jim přisuzují.“³³

Frazeologická synonyma se mohou rozdělovat podle zabarvení významu, stylistickým zabarvením, sférou použití, slovesnými vztahy a podobně. V synonymické řadě

---

³² ШАНСКИЙ, Н. М. *Фразеология современного русского языка*. Москва, 1985, s. 52.

³³ ШАНСКИЙ, Н. М. *Фразеология современного русского языка*. Москва, 1985, s. 52.

vystupují jako dominanty frekvenčně a stylisticky neutrální frazeologismy. Nejvíce je frazeologická synonymie využívána ve slovesných a příslovečných frazeologismech. U frazeologických synonym se mohou opakovat některé komponenty.

– příklady synonym – *zaklepat bačkorama, zhrub. natáhnout brka – отбросить коньки*

- **Frazeologická homonyma**

Nejméně frekventovaná jsou frazeologická homonyma. Jak již název napovídá, patří sem frazeologické obraty, které stejně znějí, stejně se píšou, ale mají odlišný význam. Jsou to frazeologické jednotky, které vznikly jako výsledky samostatných frazeologických procesů, jež charakterizuje rozdílná obraznost. Takovýchto tzv. pravých frazeologických homonym, bychom našli velmi málo. Řídký výskyt homonymních frazeologismů vysvětlují dle J. Mlacka tři aspekty – rozpad vícevýznamových frazeologismů, dvojí význam jednoho a totéž frazeologismu a zvuková shoda frazeologismu v obou porovnávaných jazycích.

– příklady homonym – *Přišel jeho čas. Přišla jeho hodina. – Его час пробил.*

2.3 Tvoření slov na základě frazeologie

Vznik frazeologické jednotky se nazývá frazeologizací slovního spojení. Tento proces je někdy přirovnáván k lexikalizaci. Z hotové jednotky vzniká nová frazeologická jednotka.

Můžeme rozlišit dva stupně frazeologizace:³⁴

- Prvotní frazeologizace je změna volného slovního spojení na částečně frazeologizovanou jednotku.
- Druhotná frazeologizace je přeměna již částečně frazeologizovaných výrazů, na výrazy úplně frazeologizované nebo výrazy frazeologické.

Prvotní frazeologizace je postupný proces, ve kterém slovní spojení ztrácí některé znaky volného spojení. Někdy je podoba frazeologizované jednotky bez fakultativní-

---

³⁴ MLACEK, J. *Slovenská frazeológia*. Bratislava, 1977, s. 21.

ho členu výraznější než podoba frazeologizované jednotky s fakultativním členem. Postupnost tohoto procesu je v některých případech tak plynulá, že nedokážeme rozlišit první a druhou frazeologizaci.

Ne všechny frazeologismy však projdou procesem dvoustupňové frazeologizace.

2.4 Vztahy jazyka a kultury

Každý národ chápe svět okolo sebe podle svých ustálených a dlouhodobých představ. Neodmyslitelně je tak jazyk spojen s kulturou dané země a lidmi, kteří jazyk používají. Představy člověka a jeho chápání okolního světa se pak odráží v jazyce a zejména pak v jeho výrazových prostředcích, k nimž bezesporu patří i frazeologismy.

„Lidová kultura, myšlení a způsob života našich předků se odráží i v jazyce, především v nářečích. Jazyk, soustava (systém) vyjadřovacích a sdělovacích prostředků, je neoddělitelným rysem každého lidského společenství; vyvíjí se a mění spolu se společností, reaguje na její změny.

Zahrnuje všechny regionální, sociální a funkční podoby jazyka, které slouží příslušníkům národa jako nástroj myšlení a komunikace.³⁵

Jak se zmiňuje Ottova encyklopedie, kultura, myšlení a způsob života, se neodráží jen v životě našich předků, ale i v našem současném životě. Vznikají, tvoří se, odvozují se a přejímají nová slova v závislosti na rozvoji celého lidstva. Jazykový systém má každý člověk uložen ve své paměti, aby na základě tohoto systému vytvářeli jazykové projevy.

„Культура языка – это в конечном счёте культура мысли. Чтобы хорошо писать или говорить, надо прежде всего правильно думать.“³⁶

„Národ a jeho jazyk neztrácejí osobitost kdejakým vedlejším vlivem. Osvojení prostředků tvůrčího výrazu vlastních cizímu jazyku, přijetí některých pojmů a odstínů nezníždka odpovídá hlubokým vnitřním potřebám jazyka, který přejímá, a svědčí o rychlém jeho vnitřním růstu.“³⁷

³⁵ KOLEKTIV AUTORŮ. *Ottova encyklopedie Česká republika*. Praha, 2006, s. 297.

³⁶ РОЗЕНТАЛЬ, Д. Э. *Культура речи*. Москва, 1959, s. 4.

³⁷ VINOGRADOV, V. V. *Veliký ruský jazyk*. Praha, 1948, s. 165.

Téma vztahů jazyka a kultury je v současné době velmi aktuální, o čemž svědčí fakt, že se této problematice věnuje řada lingvistických disciplín:

– **sociolingvistika a psycholingvistika**

J. Průcha se zmiňuje, že se tyto dvě disciplíny rozvíjejí již od 60. let 20. století a zabývají se tím, nakolik kultura daného etnika či celého národa, ovlivňuje obsah a průběh řečové komunikace.³⁸

– **etnopsycholingvistika**

„Tato interdisciplinární oblast vědy byla v 2. polovině minulého století intenzivně rozvíjena ruskými a dalšími vědci v bývalém Sovětském svazu (Sorokin, 1988). Rozvoj etnopsycholingvistiky vyplýval z toho, že tento stát byl multietnickým a multikulturním společenstvím, v němž interkulturní komunikace probíhala každodenně v nesčetných kontaktech příslušníků stovek různých etnik.“³⁹

Etnopsycholingvistika často používá metodu verbálních asociací, kdy daná osoba vyjadřuje své představy a podněty k daným slovům. Některé experimenty, již z počátku dvacátého století ukázaly, že pokud jsou dotazovaní ze stejné země, stejné kultury a jazyka, jejich asociace se liší jen v několika málo procentech. Pokud se ale metoda verbálních asociací prováděla mezi jedinci odlišných etnik, jejich asociace se značně lišily. Tyto experimenty tedy dokázaly, že verbální asociace získané jednotlivců různých etnik, odrážejí variabilitu jazyků, ale i odlišnost jednotlivých etnických kultur, s nimiž jsou jednotlivé jazyky spojeny.⁴⁰

---

³⁸ PRŮCHA, J. *Interkulturní komunikace*. Praha, 2010, s. 19.

³⁹ PRŮCHA, J. *Interkulturní komunikace*. Praha, 2010, s. 20.

⁴⁰ PRŮCHA, J. *Interkulturní komunikace*. Praha, 2002, s. 20.

– jazykový relativismus

Teorie jazykového relativismu má velký význam pro objasňování interkulturní komunikace. Autorem této hypotézy jsou E. Sapir a B. L. Whorf. Hypotézu začali rozvíjet již ve dvacátých a třicátých letech dvacátého století. Studovali jazyky a kulturu různých amerických a kanadských Indiánů a dalších etnik. Tato hypotéza, která je na pomezí lingvistiky a kulturní antropologie, pracuje se dvěma principy:⁴¹

- „Myšlení lidí, jejich vnímání a chápání okolního světa je určováno charakterem toho jazyka, kterým mluvím.“
- „Rozdíly mezi jazyky se tudíž odrážejí i v rozdílné interpretaci světa, včetně vnímání jiných lidí, u mluvčích jednotlivých jazyků.“

Jazyk je tedy determinantou lidského vědomí, chování a prožívání.

– interkulturní psychologie

Intekurkulturní psychologie zkoumá vliv faktorů kultury na chování, myšlení a komunikaci lidí.

– lingvokulturologie

Lingvokulturologie je jedna z nových jazykových disciplín, která se zabývá vztahy mezi jazykem a kulturou. Tato disciplína vyplývá z teorie, že je jazyk ovlivněn kulturou. Pojem lingvokulturologie vznikl v devadesátých letech dvacátého století v Rusku a používá se zatím nejvíce právě v oblasti rusistiky. Lingvokulturologii se zabývá především kulturními specifiky slovní zásoby, tedy mimo jiné idiomatickými výrazy.

Všechny výše zmíněné i další rozvíjející se disciplíny, zabývající se právě vztahy mezi jazykem a kulturou v různých aspektech docházejí k podobným závěrům. Jazyk a kultura spolu úzce souvisí. Společně se společností se během generací a jejich zkušeností vytváří myšlení a chování lidí v různých situacích. Tyto situace a naše chování v nich, jsou ovlivněny právě vývojem lidské kultury a jazyka jednotlivých národů a jejich propojením. Tento vývoj, kdy se přenáší jazyk z generace na generaci a každá gene-

---

⁴¹ PRŮCHA, J. *Interkulturní komunikace*. Praha, 2002, s. 22.

race přidává k jazyku další prvky, přičemž ale zůstávají základní prvky stejné, přináší každému národu a jeho jazyku stálou platnost různých druhů frazeologických spojení – pořekadel, přísloví, rčení, pranostik a dalších

J. M. Vereščagin a V. G. Kostomarov, se vyjadřují ke vztahu jazyka a kultury takto:

„Мир познается через язык, благодаря языку, сущность которого заключается не только в передаче мысли от человека к человеку, но и в функции быть носителем и хранителем мысли, всего жажия в индивидуальности и коллективном сознании человека.“⁴²

---

⁴² ВЕРЕЩАГИН, Е. М., КОСТОМАРОВ Б. Г. *Язык и культура*. Москва, 1983, s. 9.

Praktická část

Praktická část bakalářské práce se zabývá vybranými frazeologickými spojeními. Zkoumá přísloví, pořekadla, pranostiky, rčení i další druhy frazeologismů na základě ruských, českých, rusko-českých frazeologických a etymologických slovníků. V praktické části je objasněn původ, tedy etymologie a význam daných frazeologických výrazů. Také je určena formální míra ekvivalence českých a ruských frazeologismů, tedy plně ekvivalentní frazeologické výrazy, částečně ekvivalentní frazeologismy či frazeologismy bez ekvivalence. Formální míra ekvivalence se odvíjí od toho, zda jsou ve vybraných analyzovaných frazeologismech použity stejné názvy zvířat či nejsou, po případně je použit jiný druh zvířete. Ke každému ruskému frazeologismu byl dohledán nejvíce odpovídající český ekvivalent vybraného frazeologismu. Praktická část je rozdělena do kapitol dle daných druhů zvířat. Dále jsou tyto kapitoly děleny do podkapitol dle jednotlivých názvů zvířat. Níže uvedená zvířata byla zvolena na základě jejich významu v daných zemích, tedy v Rusku a v České republice. Jsou řazena za sebou dle významu a četnosti využívání frazeologismů s těmito zvířaty v daných zemích, s ohledem na míru ekvivalence těchto frazeologismů v obou jazycích a také dle aplikace zvířecích vlastností na vlastnosti lidské. K českým vybraným frazeologismům byl vždy dohledán odpovídající ruský významový ekvivalent.

Pro snazší orientaci a analýzu, bylo pro praktickou část této bakalářské práce zvoleno zpracování jednotlivých frazeologismů do jednoduchých tabulek:

frazeologismus v ruském jazyce	frazeologismus v českém jazyce
Význam ruského frazeologismu	význam českého frazeologismu
původ ruského frazeologismu	původ českého frazeologismu
míra ekvivalence	

Při zpracování byly použity následující ruské a české slovníky, z nichž byly čerpány významy a původ frazeologismů, v tabulkách jsou vždy označeny následujícími písmeny:

- A.** *Большой фразеологический словарь русского языка. Значение. Употребление.* Культурологические комментарии/Отв. ред. В. Н. ТЕЛИЯ.– Москва: Аст– пресс книга, 2006.
- B.** БИРИХ, А. К., МОКИЕНКО В. М., СТЕПАНОВА Л. И. *Словарь русской фразеологии историко – этимологический справочник.* Санкт – Петербург: Фолио – Пресс, 1998.
- C.** ФЁДОРОВ, А. И. *Фразеологический словарь литературного русского языка А – М.* Новосибирск: Наука, 1995.
- D.** ФЁДОРОВ, А. И. *Фразеологический словарь литературного русского языка Н – Я.* Новосибирск: Наука, 1995.
- E.** KOLEKTIV AUTORŮ. *Slovník české frazeologie a idiomatiky 1: Přirovnání.* Praha: Leda, 2009.
- F.** KOLEKTIV AUTORŮ. *Slovník české frazeologie a idiomatiky 2: Výrazy neslovesné.* Praha: Leda, 2009.
- G.** KOLEKTIV AUTORŮ. *Slovník české frazeologie a idiomatiky 3: Výrazy slovesné.* Praha: Leda, 2009.
- H.** KOLEKTIV AUTORŮ. *Slovník české frazeologie a idiomatiky 4: Větné výrazy.* Praha: Leda, 2009.
- I.** DUBROVIN, M. I., PAROLKOVÁ O. *Ruské frazeologismy názorně.* Moskva: Ruský jazyk, 1981.
- J.** PODLESNYCH, A. *Ruské idiomy Русские фразеологизмы.* Brno: Computer Press, 2011.
- K.** POKORNÝ, J., FUČÍK, B. *Zakopaný pes aneb o tom, jak, proč a kde vznikla některá slova, jména, rčení, úsloví, pořekadla a přísloví.* Praha: Albatros, 1992.

3 Frazeologismy se zvířaty

Tato kapitola praktické části bakalářské práce bude analyzovat ruské a české frazeologismy s názvy zvířat. Cílem této kapitoly je zjistit původ, význam a především míru ekvivalence uvedených frazeologismů, a to v obou daných jazycích.

3.1 Frazeologismy s názvy suchozemských zvířat

V této kapitole bakalářská práce analyzuje jednotlivé frazeologismy s názvy suchozemských zvířat. A to, jak savců, tak hlodavců, hmyzožravců a dalších zvířat, žijících výhradně na souši. Do této kapitoly jsou zahrnuta domácí i divoká a exotická zvířata.

Медведь на ухо наступил кому.	Je to, jako když tahá kočku za ocas.
Někdo, bez hudebního sluchu. Člověk, kterému chybí jakékoli muzikální schopnosti, falešně zpívá, plete melodii atp. Ucho je zde použito v přímém významu orgánu sluchu jako takového. (A, s. 374–375.)	Člověk či hudební nástroj, jehož hlas či zvuk je zcela nepříjemný a falešný. (E, s. 163)
Ruský frazeologismus. Medvěd zaujímá důležité místo v ruské tradici. Je pánem lesa, je tedy symbolem prostoru, který je postaven proti prostoru lidského obydlí. Medvěd v ruské kultuře zosobňuje divokost, hrubost, neomalenost, neohrabanost. (A, s. 375)	Český frazeologismus vzniklý na základě nepříjemných, nelibých zvuků. (E, s. 163)
bez ekvivalence	

Медвежий угол что	Там, kde dávají lišky dobrou noc.
Špatně dostupné místo, objekt, maximálně vzdálené od center kultury a civilizace. (J, s. 152)	Zapadlé a málo bydlené místo. Zapadákov. (J, s. 152)
Ruský frazeologismus. Medvěd je zde zosobněním prostoru v protikladu k prostoru lidského života a lidských obydlí. (A, s. 375)	Český frazeologismus. Může být použito též se zajícem. (A, s. 375)
bez ekvivalence	

Медвежья услуга	Medvědí služba
Pomoc bez prosby, která přináší problémy. Člověk či skupina lidí pomáhá druhému člověku či druhé skupině lidí a pomoc vykonává neohrabaně a způsobuje touto službou ještě větší potíže. (A, s. 375.)	O službě, která více škodí, než prospívá. (J, s. 152)
Ruský frazeologismus. Činy a jednání člověka nebo činy skupiny lidí se podobají činům a jednáním medvěda, který je spojen s neohrabaností,...(A, s. 376) Toto rčení pochází z bajky I. A. Krylova „Poustevník a medvěd“. (1808)	Přejatý frazeologismus z ruského jazyka. Pochází z bajky I. A. Krylova „Poustevník a medvěd“. (1808) (A, 376)
úplná ekvivalence	

большая медведица и малая медведица	velká medvědice a malá medvědice
Velká medvědice – pojmenování souhvězdí severní polokoule, skládající se ze 7 hvězd. Malá medvědice – pojmenování souhvězdí severní polokoule, je to nejjasnější hvězda, která je nejvíce podobná obrazu medvěda. (C, s. 370)	Pojmenování dvou souhvězdí severní polokoule. (C, s. 370)
Pojmenování souhvězdí vznikla díky jejich nápadné podobnosti s medvědy. Tento frazeologismus používali již staří Řekové, je zmíněn ve Starém zákoně. (C, s. 370)	Pojmenování souhvězdí vznikla díky jeho nápadné podobě medvědům. Tento pojmenování je zmíněné již ve Starém zákoně v knize Jobově, používali ho i staří Řekové. (C, s. 370)
úplná ekvivalence	

Медведя убить, да шкуры не испортить. (= Медведь в лесу, а шкура продана.)	Není dobré dělit kůži medvěda, který stále běhá po lese.
O podivné, neslučitelné a proto nespelnitelné žádosti. (B, s. 370– 371)	Frazeologismus s mravním ponaučením dalším generacím, že člověk nebo skupina lidí nemá počítat s úspěchem, když ještě s daným úkolem ani nezačali.
Frazeologismus pocházející z bajky I. A. Krylova „Rolník a pracovník“. (B, s. 371)	Frazeologismus je přejatý z bajky ruského spisovatele I. A. Krylova „Rolník a pracovník“. (B, s. 371)
úplná ekvivalence	

ворчать как медведь	bručet jako medvěd
O člověku, který bručivě souhlasí či nesusouhlasí s prosbou, úkolem. Bručení zní jako bručení medvěda. (E, s. 205)	O člověku, který obvykle při slovní, někdy nepřímé reakci na nepříjemný úkol, nesusnadnou prosbu nebo jen zvyku, popř. typem hlasu při zpěvu apod. nespokojeně, neochotně nesusouhlasit či souhlasit. (E, s. 205)
Ruský frazeologismus. Aplikace zvířecích vlastností na vlastnosti lidské. (E, s. 205)	Český frazeologismus, vzniklý z lidské zkušenosti a znalosti chování medvědů. Aplikace zvířecích vlastností a zvuků na vlastnosti lidské. (E, s. 205)
úplná ekvivalence	

Волк в овечьей шкуре.	Vlk v rouše beránčím.
Člověk předstírající dobrotu, maskující své skutečné plány. Zlý člověk. (A, s. 133)	Člověk maskující záměrně své plány a záměry. (F, s. 387)
Ruský frazeologismus vycházející z povah ovce a vlka, aplikace těchto vlastností na vlastnosti lidské. Srovnání biblického původu, z Matoušova evangelia. (E, s. 388)	Český frazeologismus vycházející z povah ovce a vlka, aplikace na lidské vlastnosti. Srovnání biblického původu, z Matoušova evangelia. (E, s. 387)
úplná ekvivalence	

Лёгко на помине.	My o vlku a vlk za humny.
Mluví se o daném člověku, který záhy přichází. (H, s. 965)	Mluvíme o daném člověku a ten se brzy objeví. (H, s. 965)
Ruský frazeologismus vzniklý z lidských zkušeností. (H, s. 965)	Český frazeologismus vzniklý z lidských zkušeností. (H, s. 965)
bez ekvivalence	

И волки сыты, и овцы целы.	Vlk se nažral a koza zůstala celá.
Vyřešit věc tak, aby do ní zainteresovaní lidé, byly na obou stranách spokojení, ale- spoň formálně. (H, s. 965)	Vyřešit věc tak, aby byly účastníci na obou stranách spokojení, a přesto se ne- musí slevovat z daných požadavků. (H, s. 965)
Ruský frazeologismus, aplikace vlastností zvířat na lidské vlastnosti. (H, s. 965)	Český frazeologismus, aplikace vlastností zvířat na lidské vlastnosti. (H, s. 965)
částečná ekvivalence	

хитрый как лиса	chytrý (lstivý) jako liška
Být vychytralý, chovat se a postupovat úskočně vůči ostatním. (E, s. 194)	Být vychytralý ve svůj vlastní prospěch, šikovné obelstění druhých. (E, s. 194)
Ruský frazeologismus, přirovnání liščíh vlastností vlastnostem lidským. (E, s. 194)	Český frazeologismus, přirovnání liščíh vlastností vlastnostem lidským. (E, s. 194)
úplná ekvivalence	

У чѣрта на куличках.	Lišky tam dávají dobrou noc.
O zapadlém, civilizaci vzdáleném místě, nelibé označení míst odřízcích od ostat- ních. (H, s. 439-440)	O místě, vzdálenému obydlených oblastí, nelibé označení zapadlého, nepřístupného místa. (H, s. 439-440)
Ruský frazeologismus (H, s. 439-440)	Český frazeologismus (H, s. 439-440)
bez ekvivalence	

У него глаза как у рыси	Má oči jako rys.
Mít výborný zrak, lehce něco vypozorovat. (E, s. 313)	Mít výborné vidění jako rys. (E, s. 313)
Ruský frazeologismus aplikující vlastnosti zvířat na lidské vlastnosti. (E, s. 313)	Český frazeologismus aplikující vlastnosti zvířat na lidské vlastnosti. (E, s. 313)
úplná ekvivalence	

львиная доля	lví podíl
Velká účast na nějakém úspěchu. (A, s. 386)	Velká účast na uskutečnění něčeho. (F, s. 252)
Ruský frazeologismus vycházející z Ezopovy bajky. (F, s. 252)	Český frazeologismus, vzniklý z Ezopovy bajky. (F, s. 252)
úplná ekvivalence	

светский лев	lev salonů
Muž z určitých kruhů, přitahující pozornost svým zjevem a chováním. (F, s. 167ú)	Muž pohybující se ve vybrané společnosti. (F, s. 167)
Ruský frazeologismus vycházející z aplikace vlastností zvířat na lidské vlastnosti. (F, s. 167)	Český frazeologismus vzniklý aplikací zvířecích vlastností na vlastnosti lidské. (F, s. 167)
částečná ekvivalence	

некупить kota в мешке	nekupovat zajíce v pytli
Člověk se má nejdříve rozmyslet, než něco koupí. (H, s. 1003)	Člověk by měl být opatrný a předem si rozmyslet, než něco koupí. (H, s. 1003)
Ruský frazeologismus vycházející z lidských zkušeností. (H, s. 1003)	Český frazeologismus vycházející z přísloví F. L. Čelakovského. (H, s. 1003)
částečná ekvivalence	

петлять как заяц	utíkat jako zajíc
O člověku, prchá vyděšeně, vystrašeně pryč. (E, s. 402)	O člověku, který velmi rychle, vyděšeně prchá. (E, s. 402)
Ruský frazeologismus, aplikace vlastností zajíce na lidské vlastnosti. (E, s. 402)	Český frazeologismus, aplikace vlastností zajíce na lidské vlastnosti. (E, s. 402)
bez ekvivalence	

Он как слон в посудной лавке.	Je jako slon v porcelánu.
Pohybovat se neohrabaně, shazovat svými předměty věci. (E, s. 326)	Počínat si neohrabaně a nešikovně. (E, s. 326)
Ruský frazeologismus vycházející z pověry, že je slon neohrabaný. (E, s. 326)	Český frazeologismus vzniklý z pověry, že je slon neohrabaný. (E, s. 326)
úplná ekvivalence	

наглый как обезья	drzý jako opice
Být přespříliš, neodbytně drzý. (E, s. 247)	Být protivně, nestydatě drzý. (E, s. 247)
Ruský frazeologismus, aplikace vlastnosti opice na lidské vlastnosti. (E, s. 247)	Český frazeologismus vycházející z lidské zkušenosti s opicemi. Aplikace jejich vlastností na lidské vlastnosti. (E, s. 247)
úplná ekvivalence	

любопытный как сорока	zvědavý jako opice
Být přehnaně zvědavý, neodbytný. (E, s. 247)	Být zvědavý, přehnaně drzý. (E, s. 247)
Ruský frazeologismus, aplikace vlastností opice na lidské vlastnosti. (E, s. 247)	Český frazeologismus vycházející z aplikace vlastností zvířete na lidské vlastnosti. (E, s. 247)
úplná ekvivalence	

Хороший хозяин в такую погоду собаку из дому не выгонит.	Venku je počasí, že by psa nevyhnal.
Venku je těžko snesitelný, silná zima oproti místnosti. (E, s. 273)	Venku je těžko snesitelný mráz, zima. Takový, že by do něj člověk ani psa nevyhnal. (E, s. 273)
Ruský frazeologismus vycházející z lidských zkušeností. (E, s. 273)	Český frazeologismus mající původ v lidských zkušenostech. (E, s. 273)
úplná ekvivalence	

как собака на сене	Pes na seně – sám ho nejí, a krávé nedá.
Člověk, skupina nebo společenství lidí či stát má ve svém vlastnictví něco, co nepoužívá, ale nedá to k využití jiným. Pes má vlastnosti hloupého, lakomého člověka. Kritika lidských vlastností. (A, s. 315– 316)	O člověku, který sám něco nevyužívá a nedovoluje to využít, ani jiným. (J, s. 321) Pes mající špatné vlastnosti člověka. Kritika lidských vlastností.
Původ má tento frazeologismus v bajce řeckého spisovatele Ezopa, o psovi, který vrčí na koně a nechce ho pustit k senu, i když ho sám pes nejí. (A, s. 316)	Původ má frazeologismus v bajce řeckého spisovatele Ezopa, o psovi a koni. (A, s. 316)
úplná ekvivalence	

быть злой как собака	být vzteklý jako pes
Člověk vzteklý povahou či v důsledku podráždění vůči celému okolí. (E, s. 268)	Člověk vzteklý povahou nebo v důsledku podráždění, nezdaru, vůči celému okolí. (E, s. 268)
Ruský frazeologismus. Aplikace zvířecích vlastností na lidské vlastnosti. (E, s. 268)	Český frazeologismus. Aplikace zvířecích vlastností na lidské vlastnosti. (E, s. 268)
úplná ekvivalence	

Вот где собака зарыта!	Tady je zakopaný pes.
Vyjadřuje objev, odhalení skutečnosti něčeho, nalezení tzv. kamenu úrazu. (B, s. 537)	Zvolání vyjadřující heuristický objev, odhalení skutečné příčiny něčeho. (G, s. 321) a (, s. 244)
Původ má v používané v odpovědi starousedlíků na otázku turistů. Frazeologismus pochází z 16. století. Tento pes údajně zachránil život svému pánovi – Sigmundu Altenštejnovi, který mu pak po smrti psa, nechal udělat pomník. (B, s. 537)	Přejatý frazeologismus, mající dva původy. Pes, který hlídal v pohádkách poklad, většinou černý pes se „sirnýma očima“ by znamením, že se zde poklad nachází. Druhý původ je z Durynska, kde v 17. století durynský hrabě Wangenheim, pohřbil svého psa Štucla, kterého miloval na místní hřbitov, čímž ho zneuctil. Psa vykopal a zakopal vedle svého zámku a na náhrobek psa nechal vytesat svou báseň o něm. (K, s. 45)
úplná ekvivalence	

Была бы собака, а палка будет.	Kdo chce psa bít, hůl si najde.
Pokud člověk chce potrestat, poškodit jiného člověka, vždy si najde způsob, jak to udělat, protože každý chybuje. (H, s. 670)	Pokud člověk chce potrestat jiného člověka, vždy si najde nějakou záminku, jak to udělat, protože každý dělá chyby. Kdo si zasedl na druhého, vždy si najde způsob k jeho pronásledování. (H, s. 670)
Ruský frazeologismus vycházející z lidských zkušeností. (H, s. 670)	Český frazeologismus vycházející z lidských zkušeností. (H, s. 670)
úplná ekvivalence	

Собака- (лучший) друг человека.	Pes je (nejlepší) přítel člověka.
Pes jako věrné zvíře člověka, na kterého je spolehnutí. (H, s. 571)	Pes, věrný a spolehlivý společník člověka. Vždy člověku pomáhá. (H, s. 571)
Ruský frazeologismus, který vychází ze zkušenosti člověka se psem. (H, s. 571)	Český frazeologismus, který vychází ze zkušenosti člověka se psem. (H, s. 571)
úplná ekvivalence	

жить как кошка со собакой	být jako kočka se psem
Lidé, sourozenci, skupina lidí chovající se k sobě dlouhodobě nesnášenlivě. (E, s. 269)	Skupina lidí, sourozenci, kolegové chovající se k sobě dlouhodobě nesnášenlivě, zlomyslně. (E, s. 269)
Aplikace zvířecích vlastností na vlastnosti lidské. (E, s. 269)	Aplikace zvířecích vlastností na vlastnosti lidské. (E, s. 269)
úplná ekvivalence	

Где кошки нет, там мыши резвятся.	Když kocour není doma, myši mají pré.
Po odchodu člověka s autoritou, všichni náhle zdivočí, ventilují své potlačené snahy a chovají se nedisciplinovaně. (H, s. 377)	Po odchodu nadřízeného, člověka s autoritou, všichni náhle zdivočí a ventilují své potlačené emoce. Chovají se bez zábran. (H, s. 377)
Ruský frazeologismus vycházející z lidských zkušeností. (H, s. 377)	Český frazeologismus, který poprvé použil F. L. Čelakovský. Místo pré, ale použil masopust. Pré vzniklo z francouzského slova avoir preference (mít přednost), francouzské avoir preference vzniklo z latinské předpony prae. (H, s. 377)
úplná ekvivalence	

ВЫГЛЯДЕТЬ КАК КОТ В САПОГАХ	vypadat jako kocour v botách
Člověk v příliš velkých, často cizích botách, vypadající v nich groteskně až nevhodně. (E, s. 159)	Člověk, zvláště dítě, v cizích, příliš velkých botách, v nichž se nemůže nebo neumí pohybovat. A vypadá při tom směšně. (E, s. 159)
Ruský frazeologismus, vzniklý z pohádky o kocourovi v sedmimílových botách. (E, s. 159)	Český frazeologismus, vzniklý z pohádky o kocourovi v sedmimílových botách. (E, s. 159)
úplná ekvivalence	

Чего кот наплакал.	Je toho, jako šafránu.
Něčeho je velmi málo. Předmětů, věcí, osob, zkušeností apod. je o hodně méně, než je potřeba, než je nutné či očekávané. (A, s. 333)	O množství suroviny, při koupi, získání nebo výskytu vůbec proti skutečné potřebě nebo očekávání. Něčeho je velmi málo, něco se vyskytuje jen v malém množství, je potřeba s něčím šetřit. Vzácná, málo běžná věc. (E, s. 351)
Ruský frazeologismus, vzniklý od všeobecného přesvědčení, že kocour nepláče, nedokáže plakat. (A, s. 334)	Český frazeologismus vzniklý od vzácného výskytu šafránu (použití především v jídle). (E, s. 351)
bez ekvivalence	

быть как лиса	být falešný jako kočka
Chovat se zcela neupřímně, bezcharakterně, zrádně, navenek však přátelsky, věrně a spolehlivě. (E, s. 160)	Obzvláště žena nebo i zvíře trvale s odlišným chováním k druhým v jejich přítomnosti, i v jejich nepřítomnosti. (E, s. 160)
Ruský frazeologismus. Aplikace zvířecích vlastností na lidské vlastnosti. (E, s. 160)	Český frazeologismus. Aplikace vlastností zvířat na lidské vlastnosti. (E, s. 160)
částečná ekvivalence	

знать в еде толк	mlsný jako kocour (kočka)
Být mlsný, překlad do českého jazyka – znát smysl jídla. O člověku, který zná význam a smysl jídla, vybírá si. (E, s. 158)	Být mlsný, vybíravý, dávat přednost nejlepším kouskům jídla. A chce vše pro sebe. (E, s. 158)
Ruský frazeologismus. O vybíravém, mlsném člověku. (E, s. 158)	Český frazeologismus vycházející z lidské zkušenosti s povahou kočky. (E, s. 158)
bez ekvivalence	

псу под хвост	být pro kočku
Nebýt nic platný, nebýt užitečný, nehodit se. (G, s. 286)	Nehodit se, nebýt nic platný, nebýt užitečný. (G, s. 286)
Přejatý frazeologismus, z němčiny, od německého bajkaře Burcharda Waldise. (G, s. 286)	Přejatý frazeologismus, z němčiny, od německého bajkaře Burcharda Waldise. V jeho bajce odpovídal kovář svým zákazníkům, že takové placení je jen pro jeho kočku, která z toho a bez žrádla, pošla. (G, s. 286)
částečná ekvivalence	

сильный как бык	silný jako býk
Mít fyzickou sílu jako býk. Být velmi silný. (E, s. 61)	Mít značnou tělesnou sílu jako býk, fyzickou zdatnost býka. Být velmi silný. (E, s. 61)
Ruský frazeologismus. Aplikace vlastností zvířete na vlastnosti lidské. (E, s. 61)	Český frazeologismus, který odkazuje na fyzickou sílu býka. (E, s. 61)
úplná ekvivalence	

достать луну с неба	vymámit z jalové krávy tele
Člověk, velmi výmluvný, neodbytný a výřečný, který tak získá téměř nemožné. (G, s. 312)	Člověk, usilující o pomoc přemlouvám, přesvědčován, neustálým mluvením jednoho nebo více lidí. (G, s. 312)
Ruský frazeologismus, vycházející ze znalosti lidské povahy. (G, s. 312)	Český frazeologismus, vycházející ze znalosti lidské povahy. (G, s. 312)
bez ekvivalence	

дойная корова	dojná kráva
Někdo, z koho jiný člověk trvale neoprávněně těží. (F, s. 152)	Někdo, kdo někomu slouží jako trvalý příjem zisků. (F, s. 152)
Ruský frazeologismus vycházející z lidských povahových rysů a zkušenostmi s nimi. (F, s. 152)	Český frazeologismus vycházející z lidské povahy a zkušenosti s ní. (F, s. 152)
úplná ekvivalence	

разбираться в чём-то как свинья в апельсинах	rozumět něčemu jako koza petrželi
Dělat něco diletantsky, bez znalostí. (E, s. 172)	Člověk, projevující absolutní neznalost nějakého problému, ale přesto se tímto problémem zabývá. (E, s. 172)
Ruský frazeologismus vycházející ze všeobecného názoru, že prase ničemu nerozumí. (E, s. 172)	Český frazeologismus vycházející ze všeobecného názoru, že koza ničemu nerozumí. (E, s. 172)
částečná ekvivalence	

Пустить козла в огород.	Udělat kozla zahradníkem.
Rozhodnutí, kterým je někdo stanoven do odpovědné funkce, role...očíma kritického pozorovatele. (E, s. 174)	Zcela absurdní, nesmyslná věc, pravý opak toho, co je třeba. (E, s. 174)
Ruský frazeologismus vycházející ze znalosti povahy kozla, aplikace na lidské vlastnosti. (E, s. 174)	Český frazeologismus vzniklý ze znalosti povahových rysů kozla. (E, s. 174)
úplná ekvivalence	

Я (ему) про Фому, а он про Ерёму.	Já o voze a on o koze.
Rozzlobeně či pobaveně vůči druhému člověku, k podivné bezvýsledné diskuzi. (H, s. 393)	Člověk si s druhým člověkem nebo více lidmi vůbec neporozumí, jedni mluví o něčem jiném než druhí. (H, s. 393)
Ruský frazeologismus vycházející z lidských zkušeností. (H, s. 393)	Český frazeologismus vycházející z lidských zkušeností. (H, s. 393)
bez ekvivalence	

козёл отпущения	obětní beránek
Odpovědný za činy a chyby druhých. Opravdového viníka není možné najít, tak je potrestán, obětován někdo jiný.	Bezmocný, nevinný člověk v roli zástupného terče vzteku mocných, obzvláště za chyby druhých. (F, s. 35)
Ruský frazeologismus vycházející ze starých starozákonních obětí a rituálů. (A, s. 332)	Český frazeologismus, vzniklý na základě starozákonních obětních obřadů. (A, s. 332)
částečná ekvivalence	

чёрная (паршивая) овца	černá ovce
Člověk, který je členem nějakého společenství, se špatnou pověstí, odsouzený ostatními členy tohoto společenství. (F, s. 230)	Člověk, člen rodiny, společenství, který má v rámci rodiny nebo společenství pověst nezdrábného, špatného člověka. Ostatním jí opovrhují. (F, s. 230)
Ruský frazeologismus vycházející ze znalosti ovcí. Všechny bývají bílé, černá je rarita a je většinou ve stádě nechtěná. (F, s. 230)	Český frazeologismus vycházející ze znalosti ovcí. Všechny bývají bílé, černá je rarita a je většinou ve stádě nechtěná. (F, s. 230)
úplná ekvivalence	

заблудшая овца (овечка)	zbloudilá ovce
Člověk, který se odchýlil od náležitého způsobu jednání. (F, s. 230)	Člověk, který se odklonil od správného jednání. (F, s. 230)
Ruský frazeologismus vycházející z chování ovcí. (F, s. 230)	Český frazeologismus vycházející z chování ovcí. (F, s. 230)
úplná ekvivalence	

Это что слону дорбинка.	Je to, jako když dáš volu malinu.
Malé množství, potřeba mnohonásobně většího množství čehokoli. (E, s. 395-396)	Moc malé množství jídla, příjmu, finanční pomoci, náhrady. Velmi málo, nestačí to. (E, s. 395-396)
Ruský frazeologismus vzniklý z poměru slona a drobku. (E, s. 395-396)	Český frazeologismus vzniklý z poměru velikostí vola a maliny. (E, s. 395-396)
částečná ekvivalence	

Дарёному коню в зубы не смотрят.	Darovanému koni na zuby nehled?
Člověk má být vděčný za každý dar, pomoc, věc bez ohledu na kvalitu, vzhled, potřebu. (H, s. 415-416)	Člověk má být za každý dar, pomoc, věc vděčný bez ohledu na její kvalitu. (H, s. 415-416)
Ruský frazeologismus, který pochází z latinského přísloví Sv. Jeronýma. (H, s. 415-416)	Český frazeologismus, poprvé ho použil F. L. Čelakovský. Původ má toto přísloví v latinském přísloví Sv. Jeronýma. (H, s. 415-416)
úplná ekvivalence	

Не ломай (себе) голову.	Nech to koňovi, ten má větší hlavu.
Člověk nemá řešit zbytečně složitý problém, který nemá řešení. (H, s. 416)	Člověk by se neměl snažit řešit věci, které již vyřešit nejdou. (H, s. 416)
Ruský frazeologismus vycházející z lidských zkušeností. (H, s. 416)	Český frazeologismus vycházející z lidských zkušeností. (H, s. 416)
bez ekvivalence	

глуп как осёл	hloupý jako osel
Být hloupý, o někom. (E, s. 249)	Být hloupý, dobromyslně naivní. (E, s. 249)
Ruský frazeologismus přirovnávající vlastnost zvířete k lidské vlastnosti. (E, s. 249)	Český frazeologismus přirovnávající vlastnost zvířete k lidské vlastnosti. (E, s. 249)
úplná ekvivalence	

пыхтеть как паровоз	funět jako když jde prase z bukvic
Člověk, funící při horku, námaze či rozčilení. (E, s. 290)	Člověk funící při fyzické námaze. (E, s. 290)
Ruský frazeologismus přirovnávající vlastnost zvířete k lidské vlastnosti. (E, s. 290)	Český frazeologismus přirovnávající vlastnost zvířete k lidské vlastnosti (E, s. 290)
úplná ekvivalence	

У него от этого голова идёт кругом.	Je z toho jelen.
Být z něčeho zmatený, nevidět v něčem žádnou souvislost ani logiku. (G, s. 257-258)	Být z něčeho zcela zmatený, vůbec se v tom nevyznat. (G, s. 257-258)
Ruský frazeologismus vycházející z lidských zkušeností se zvířaty. (G, s. 257-258)	Český frazeologismus vzniklý z lidských zkušeností zvířat. (G, s. 257-258)
úplná ekvivalence	

3.2 Frazeologismy s názvy ptáků

V této kapitole bakalářská práce analyzuje frazeologismy s názvy ptáků. A to jak domácích ptáků, tak exotického ptactva a ptáků žijících ve volné přírodě.

Кто рано встаёт, тому бог даёт.	Ranní ptáče dál doskáče.
Člověk, který vstane brzy ráno, více udělá. (H, s. 742)	Člověk, který vstává brzy ráno, stačí více udělat. (H, s. 742)
Ruský frazeologismus vzniklý z lidských zkušeností. (H, s. 742)	Český frazeologismus, v jiné formě ho použil již F. L. Čelakovský- Záhy vstávej, příklad dávej! (H, s. 742)
úplná ekvivalence	

Всякому овощу своё время.	Dočkej času jako husa klasu.
Rada netrpělivému, který očekává cokoli příjemného. (E, s. 129)	Rada nedočkavému, netrpělivému, ohledně očekávání čehokoli příjemného. (E, s. 129)
Ruský frazeologismus vycházející z lidské zkušenosti. (E, s. 129)	Český frazeologismus vycházející z lidské zkušenosti. (E, s. 129)
bez ekvivalence	

На воре шапка горит.	Potrefená husa se vždycky ozve.
Přehnaně uražená, dotčená reakce člověka na skryté záporné tvrzení. (H, s. 316)	Nepřímá kritická poznámka, která obvykle vyvolá omluvnou nebo nesouhlasnou obranu, protest skutečného viníka. (H, s. 316)
Ruský frazeologismus vycházející z lidských zkušeností. (H, s. 316)	Český frazeologismus vycházející z lidské zkušenosti s husou. (H, s. 316)
bez ekvivalence	

первая ласточка	první vlaštovka
Předzvěst budoucího. (F, s. 386-387)	Člověk, věc, předzvěst budoucího. (F, s. 386-387)
Ruský frazeologismus vycházející z lidských znalostí vlaštovek. (F, s. 386-387)	Český frazeologismus vycházející z lidských znalostí vlaštovek, první vlaštovka byla většinou předzvěstí brzkého jara. (F, s. 386-387)
úplná ekvivalence	

Одна ласточка весны не делает.	Jedna vlaštovka jaro nedělá.
Dílčí úspěch ještě neznamená úspěch celkový. (H, s. 964)	Varování před přílišným optimismem, vyvolaným okamžitým, náhodným úspěchem. (H, s. 964)
Ruský frazeologismus vzniklý z lidských zkušeností. Tento ruský frazeologismus má též původ v latinském přísloví. (H, s. 963-964)	Český frazeologismus vzniklý z lidských zkušeností. Tento český frazeologismus má původ v latinském přísloví. (H, s. 963-964)
úplná ekvivalence	

быть как мокрая курица	vypadat jako zmoklá slepice
Chvat se, cítit se smutně, nemít dobrou náladu. (E, s. 324)	Chovat se, vypadat schlíple, deprimovaně. Ale také, pokud člověk zmokne, vypadá fyzicky jako zmoklá slepice. (E, s. 324)
Ruský frazeologismus vzniklý z lidských zkušeností se slepicí. (E, s. 324)	Český frazeologismus vzniklý z lidských zkušeností se slepicí. (E, s. 324)
úplná ekvivalence	

Они как два петуха.	Jsou jako dva kohouti na jednom smetišti.
Dva konkurenti na jednom místě, v jednom prostředí. (E, s. 139)	Dva ambiciózní konkurenti v jednom prostředí. (E, s. 139)
Ruský frazeologismus vycházející z lidských zkušeností s kohouty. (F, s. 139)	Český frazeologismus vycházející z lidských zkušeností s kohouty. (F, s. 139)
úplná ekvivalence	

лебединая песня	labutí píseň
Poslední úspěch v životě. (A, s. 348)	Poslední úspěch, projevení talentu ve svém životě. (A, s. 348)
Ruský frazeologismus, vzniklý z pověry, že labuť zpívá jen jednou v životě, a to chvíli před smrtí. (A, s. 348)	Český frazeologismus, vzniklý z pověry, že labuť zpívá jen jednou v životě, a to chvíli před smrtí. (A, s. 348)
úplná ekvivalence	

У него глаза как у ястреба.	Má oči jako jestřáb.
Velmi dobře vidět, bystře a spolehlivě pozorovat. (E, s. 141-142)	Mít velmi dobrý zrak, rozeznávat zrakem detaily. (E, s. 141-142)
Ruský frazeologismus vzniklý aplikací vlastností zvířat na lidské vlastnosti. (E, s. 141-142)	Český frazeologismus vzniklý aplikací vlastností zvířat na lidské vlastnosti. (E, s. 141-142)
úplná ekvivalence	

Лучше синица в руках, чем журавль в небе.	Lepší vrabec v hrstí, než - li holub na střeše.
Je lepší zvolit menší, ale jistý zisk, než vyšší a nejistý. (H, s. 976)	Je lepší být skromný a spokojit se s málem. (H, s. 976)
Ruský frazeologismus, který má původ v latinském přísloví. (H, s. 976)	Český frazeologismus, který použil již F. L. Čelakovský, pochází z původního latinského přísloví. (H, s. 976)
částečná ekvivalence	

белая ворона	bílá vrána
Něco výjimečného, zvláštního, vyskytujícího se ojediněle. (F, s. 389)	Něco vzácného, ojedinělého. (F, s. 389)
Ruský frazeologismus, mající původ v latinském frazeologismu. (F, s. 389)	Český frazeologismus vzniklý z latinského frazeologismu. (F, s. 389)
úplná ekvivalence	

Рыбак рыбака видит издалека.	Vrána k vráně, rovný rovného si hledá.
Lidé stejných či podobných cílů se vzájemně podporují a mají pro sebe porozumění. (H, s. 977)	Lidé stejných cílů se vzájemně vyhledávají a podporují. (H, s. 977)
Ruský frazeologismus vycházející z lidských zkušeností se zvířaty. (H, s. 977)	Český frazeologismus vycházející z lidských zkušeností se zvířaty (H, s. 977)
bez ekvivalence	

Там жизнь как в сказке.	Lítají tam pečení holuby rovnou do pusu. (huby)
Lidé se mají někde dobře, bezstarostně. (H, s. 291)	Tamější obyvatelé se mají velmi dobře, pohodlně. Nadnesený význam. (H, s. 291)
Ruský frazeologismus vycházející z lidských zkušeností. (H, s. 291)	Český frazeologismus vycházející z lidských zkušeností. (H, s. 291)
úplná ekvivalence	

ходить как павлин	pyšný jako páv
Člověk svou chůzí a chováním vypadá, jako když kráčí páv. (E, s. 263)	Člověk svou chůzí, vzpřímeným držením těla v důsledku bohatství či úspěchu, vypadá, jako když kráčí páv. (E, s. 263)
Ruský frazeologismus přirovnávající vlastnost zvířat k vlastnostem lidským. (E, s. 263)	Český frazeologismus přirovnávající vlastnost zvířat k vlastnostem lidským (E, s. 263)
úplná ekvivalence	

3.3 Frazeologismy s názvy vodních a obojživelných živočichů

V této podkapitole se praktická část bakalářské práce věnuje několika druhům vodních a obojživelných živočichů.

свежий как огурчик	zdravý jako rybička
Být v dobré kondici, mít stále pevné zdraví. (E, s. 313)	Být fyzicky zcela zdravý, cítit se dobře. (E, s. 313)
Ruský frazeologismus vycházející z aplikace vlastnosti zvířat na lidské vlastnosti. (E, s. 313)	Český frazeologismus vzniklý z aplikace zvířecích vlastností na lidské vlastnosti. (E, s. 313)
bez ekvivalence	

быть как рыба без воды	být jako ryba na suchu
Necítit se dobře, pociťovat nedostatek něčeho. (E, s. 312)	Necítit se spokojeně, být v nepříznivé situaci. (E, s. 312)
Ruský frazeologismus vzniklý aplikací vlastností zvířete na lidské vlastnosti. (E, s. 312)	Český frazeologismus vycházející z aplikace vlastností zvířat na vlastnosti lidské. (E, s. 312)
úplná ekvivalence	

страшная как ведьма	ošklivá jako ropucha
O člověku, především o ženách, velmi ošklivé, škaredé. (E, s. 308)	O člověku, většinou o ženě velmi ošklivá, nehezká. (E, s. 308)
Ruský frazeologismus vzniklý aplikací vzhledu zvířat na lidský vzhled. (E, s. 308)	Český frazeologismus vycházející ze vzhledu zvířete, aplikovaného na lidský vzhled. (E, s. 308)
úplná ekvivalence	

крокодиловы слёзы	krokodýlí slzy
Předstíraný projev lítosti. (F, s. 232)	Neupřímná, chvilková lítost. (E, s. 232)
Ruský frazeologismus vzniklý ze středověké pověsti z Orientu, kterou do Evropy přinesli křižáci. Krokodýl používá pláč, aby se obě přilákal svou kořist. (G, s. 738)	Český frazeologismus vzniklý ze středověké pověsti z Orientu, kterou přinesli do Evropy křižáci. Krokodýli prý pláčou pouze, aby k sobě přilákali kořist. (G, s. 738)
úplná ekvivalence	

3.4 Frazeologismy s názvy hlodavců

Tato část praktické části bakalářské práce analyzuje frazeologismy s názvy hlodavců, jak doma chovaných, tak divokých.

бедный как церковная крыса	chudý jak kostelní myš
Být chudý, nemít žádný majetek. (E, s. 220)	Být velmi chudý, žít prostě. (E, s. 220)
Ruský frazeologismus vzniklý z aplikace vlastností zvířat na lidské vlastnosti. (E, s. 220)	Český frazeologismus vzniklý z aplikace vlastností zvířat na lidské vlastnosti. (E, s. 220)
částečná ekvivalence	

тихий как мышка	tichý jako myška
Nehýbat se, nemluvit, zachovávat naprosté ticho. (E, s. 221)	Vyvarovat se jakýchkoli zvuků. (E, s. 221)
Ruský frazeologismus vycházející z aplikace vlastností zvířat na lidské vlastnosti. (E, s. 221)	Český frazeologismus vzniklý z aplikace vlastností zvířat na lidské vlastnosti. (E, s. 221)
úplná ekvivalence	

быть как старьевщик	vzteklý jako křeček
Být vzteklý, chovat se hrubě, naštvane. (E, s. 180)	Být vzteklý a podrážděný, chovat se vztekle. (E, s. 180)
Ruský frazeologismus vzniklý aplikací vlastností zvířete na lidské vlastnosti. (E, s. 180)	Český frazeologismus vzniklý aplikací vlastností zvířat na lidské vlastnosti. (E, s. 180)
bez ekvivalence	

чёртики мерещатся	vidět bíle myšky
Obrazy objevující se v podnapilém stavu.	Obrazy objevující se v podnapilém stavu.
Ruský frazeologismus vzniklý z lidské zkušenosti. (G, s. 405)	Český frazeologismus vzniklý z lidské zkušenosti. (G, s. 405)
bez ekvivalence	

ловкий как обезья	mrštný jako veverka
Být velmi obratný, mrštný. (E, s. 383)	Být velmi obratný. (E, s. 383)
Ruský frazeologismus aplikující vlastnosti zvířat na vlastnosti lidí. (E, s. 383)	Český frazeologismus aplikující vlastnosti zvířat na lidské vlastnosti. (E, s. 383)
bez ekvivalence	

3.5 Frazeologismy s názvy hmyzu, plazů a dalších zvířat

V této podkapitole se praktická část bakalářské práce věnuje frazeologismům s názvy hmyzů, plazů, hmyzožravců a dalších druhů zvířat.

быть слабым как муха	cítit se slabý jako moucha
Být fyzicky slabý, unavený. (E, s. 214)	Být velmi slabý, vyčerpaný. (E, s. 214)
Ruský frazeologismus, aplikace velikosti mouchy na fyzický stav člověka. (E, s. 214)	Český frazeologismus, aplikace velikosti mouchy na fyzický stav člověka. (E, s. 214)
úplná ekvivalence	

Убить двух зайцев.	Zabít dvě mouchy jednou ranou.
Vyřídit dvě věci najednou. (G, s. 397)	Vyřešit dvě věci najednou. (G, s. 397)
Ruský frazeologismus vyplývající z lidských zkušeností. (G, s. 397)	Český frazeologismus vyplývající z lidských zkušeností. (G, s. 397)
částečná ekvivalence	

быть рад до безумия	šťastný jako blecha
Být spokojený, zbavený starostí. (E, s. 49-50)	Být vysoce spokojený, bez starostí. (E, s. 49-50)
Ruský frazeologismus vycházející z lidských zkušeností. (E, s. 49-50)	Český frazeologismus vycházející z lidských zkušeností. (E, s. 49-50)
bez ekvivalence	

Делать из мухи слона.	Dělat z komára velblouda.
Něco přehánět. (G, s. 291)	Něco negativně zveličovat. (G, s. 291)
Ruský frazeologismus, mající původ v Matoušově evangeliu. (G, s. 291)	Český frazeologismus, volný překlad z Matoušova evangelia. (G, s. 291)
částečná ekvivalence	

быть трудолюбивым как пчела	pilný jako včela
Vytrvale pracovat. (E, s. 380)	Být velmi pilný a pracovitý. (E, s. 380)
Ruský frazeologismus přirovnávající k lidským vlastnostem vlastnosti zvířat. (E, s. 380)	Český frazeologismus přirovnávající k lidským vlastnostem vlastnosti zvířat. (E, s. 380)
úplná ekvivalence	

разорвать на куски	přetrhnout někoho jako hada
Drasticky někoho vyřídit. (E, s. 109)	Drasticky někoho potrestat. (E, s. 109)
Ruský frazeologismus vycházející z lidských zkušeností s plazy. (E, s. 109)	Český frazeologismus vycházející z lidských zkušeností s plazy. (E, s. 109)
bez ekvivalence	

скользкий как угорь	slizký jako had
Člověk, který se chová i mluví neurčitě a nepříjemně. (E, s. 108)	Člověk, který se chová odporně a neurčitě. (E, s. 108)
Ruský frazeologismus přirovnávající vlastnosti zvířat k lidským vlastnostem. (E, s. 108)	Český frazeologismus přirovnávající vlastnosti zvířete k lidským vlastnostem. (E, s. 108)
částečná ekvivalence	

пригреть змею на груди	hřát si hada na prsou
Někomu bezmezně důvěřovat a nechat se bez něj klamat. (G, s. 176)	Důvěřivě se s někým přátelit a nechat se od něj klamat. (G, s. 176)
Ruský frazeologismus přirovnávající vlastnosti zvířat k lidským vlastnostem. (G, s. 176)	Český frazeologismus přirovnávající vlastnosti zvířat k lidským vlastnostem. (G, s. 176)
částečná ekvivalence	

реветь как белуга	brečet jako želva
Něčím se intenzivně trápit, něčeho litovat. (E, s. 415)	Něčím se intenzivně trápit. (E, s. 415)
Ruský frazeologismus mající původ ve fyzickém stavu běluh. Tyto velryby se dorozumívají zvuky, které jsou podobné pláči. (E, s. 415)	Český frazeologismus mající původ ve fyzikálním stavu želvy. Mořské želvy pijí slanou vodu a sůl zpět vylučují zvláštními žlázami kolem očí. (E, s. 415)
částečná ekvivalence	

слепой как крот	slepý jako krtek
Být krátkozraký, těžko rozeznávat menší předměty. (E, s. 179)	Být krátkozraký, skoro nebo úplně slepý. (E, s. 179)
Ruský frazeologismus vycházející z fyzického vzezření krtka. Krtci jsou celý život slepí. (E, s. 179)	Český frazeologismus vycházející z fyzického vzezření krtka. Krtci jsou celý život slepí. (E, s. 179)
úplná ekvivalence	

ползти как черепаха	pomalý jako hlemýžď
Být fyzicky pomalý, řešit problémy pomalým tempem. (E, s. 114)	Být fyzicky unavený, pomalu se pohybovat popřípadě řešit něco pomalu. (E, s. 114)
Ruský frazeologismus, aplikace vlastností hlemýždě na vlastnosti lidské. (E, s. 114)	Český frazeologismus, aplikace vlastností hlemýždě na vlastnosti lidské. (E, s. 114)
částečná ekvivalence	

Tato část bakalářské práce analyzovala konkrétní a vybrané frazeologismy, které se ve většině případů shodovaly významově i ze stránky formální míry ekvivalence. Původ měly frazeologismy shodné, až na některé výjimky, které měly svůj původ v latinských frazeologických jednotkách. Některé frazeologismy vycházely také z bajek Ezopa či z místních pověstí. Většina frazeologismů byla formálně plně ekvivalentních, tedy použila stejného druhu zvířete a měla i shodný původ. Částečně ekvivalentní frazeologismy využily jiných druhů zvířat a měly také odlišný původ. Frazeologismy bez ekvivalence měly odlišný původ. Některé z neekvivalentních frazeologismů, obsahovaly v jednom jazyce druh zvířete a odpovídající ekvivalent z druhého jazyka vůbec zvířete nevyužil. V obou jazycích se vyskytly případy, kdy byl význam či původ frazeologismu mnohem více specifikován než odpovídající ekvivalent tohoto frazeologismu v druhém jazyce.

Praktická část této bakalářské práce analyzovala pouze vybrané frazeologismy v českém a ruském jazyce. V práci rozhodně není uveden kompletní výčet frazeologismů obou jazyků, a to proto, že by zpracování všech těchto frazeologismů, významně přesáhlo rámec této bakalářské práce. Nicméně podrobnější analýza dalších frazeologismů těchto dvou daných jazyků se zde nabízí a mohla by se stát předmětem dalšího, hlubšího zkoumání.

Závěr

Bakalářská práce je věnována frazeologii a frazeologismům jak v teoretické, tak v praktické rovině. Hlavním cílem práce bylo excerpovat příklady frazeologismů spojených se zvířaty v ruském a českém jazyce, porovnat je z hlediska významového, z hlediska původu a především určit míru jejich formální ekvivalence.

V teoretické části byla rozebrána frazeologie jako věda, která se zabývá širokým spektrem frazeologismů a idiomů, neméně také formami lidové slovesnosti. Frazeologie je rozvětvená věda obsahující mnoho příbuzných disciplín a je velmi úzce spjata s jazykovou a interkulturní komunikací, která ovlivňuje všechny jazyky i její nositele, avšak zároveň se v ní odráží kulturní kontext daného jazykového společenství.

Praktická část bakalářské práce využila konkrétních frazeologických jednotek s názvy zvířat v daných jazycích. Tato část bakalářské práce byla rozdělena do podkapitol dle různých druhů zvířat. Pro praktickou část bakalářské práce byla zvolena forma přehledných tabulek, rozdělených na dvě části a do čtyř řádků. V tabulkách byl uveden vždy český frazeologismus a jeho ruský ekvivalent. K frazeologismům obou jazyků byl vyhledán jejich původ a význam. Nakonec byla určena míra jejich ekvivalence. Konkrétní frazeologické jednotky, které byly využity v praktické části, byly vyhledány v českých i ruských slovnících, etymologických slovnících a v dalších odborné literatuře. V praktické části bylo analyzováno osmdesát jedna českých a ruských frazeologismů, z nichž je čtyřicet šest plně ekvivalentních, šestnáct částečně ekvivalentních a devatenáct bez ekvivalence. Jednou z hypotéz bylo, že většina analyzovaných frazeologismů bude plně ekvivalentní, tedy že v českém i v ruském jazyce najdeme ve frazeologismu název stejného zvířete. Tato hypotéza byla v praktické části bakalářské práce potvrzena. Problémem se jevilo především nalezení správných ruských paralel k českým ekvivalentům. V různých slovnících je použito více ruských paralel pro daný český frazeologismus.

V práci bylo zjištěno, že se většina frazeologismů shoduje ve svém významu i původu, jen jsou u některých ekvivalentů v tom či onom jazyce, více specifikované. České a ruské frazeologismy jsou ve většině uvedených případů formálně ekvivalentní, často využívají stejného druhu zvířete, někdy využijí jiný druh. Frazeologismů, které by se nedržely ekvivalentů s využitím zvířete, bylo velmi málo.

Tato bakalářská práce také analyzovala původ a význam frazeologismů v daných jazycích. Původ byl u většiny frazeologismů shodný či podobný. Několik analyzovaných frazeologismů má původ v latinském a německém jazyce. Původ velké části uvedených frazeologismů je shodný, často národní, ale shodným rysem je fakt, že všechny frazeologismy vycházejí z lidských zkušeností, tudíž lze původ označit jako shodný. Kromě několika případů původu z cizích jazyků se objevil u některých daných frazeologismů původ z Ezopových bajek či místních pověstí.

Dalším cílem bylo zjistit a následně porovnat významy vybraných frazeologických jednotek. Frazeologismy analyzované v praktické části bakalářské práce, byly vybírány tak, aby byly jejich významy v obou jazycích shodné či velmi podobné. Nutno podotknout, že ruská frazeologie je monograficky daleko více zpracována než frazeologie česká. Proto byly význam a původ snadněji dohledatelné v ruských slovnících a ruské literatuře než v literatuře české.

Frazeologismy jsou výsledkem mezijazykového a mezikulturního ovlivňování jazyků a jejich nositelů, poukazují na společné kořeny či na společný historický vývoj jednotlivých kulturně-jazykových společností, neboť frazeologie představuje dynamicky se vyvíjející složku jazyka, která vypovídá o mentalitě národa, jenž ji vytvořil, a proto si zaslouží, aby se stala předmětem dalšího zkoumání v teoretické i praktické rovině, jakož i didaktického zpracování pro výuku cizích jazyků.

Resumé

Cílem této bakalářské práce bylo porovnat ruské a české frazeologismy s názvy zvířat analyzovat tyto frazeologismy, a to především jejich význam, původ a míru ekvivalence. Bakalářská práce byla rozdělena do dvou částí. V teoretické části byla definována frazeologie, její rozdělení a její disciplíny. Frazeologie je rozvětvenou vědou s mnoha dalšími souvisejícími disciplínami, v práci byly objasněny základní vztahy jazyka a kultury, které jsou pro pochopení frazeologických jednotek klíčové

Praktická část bakalářské práce měla za cíl především určit míru ekvivalence konkrétních frazeologických jednotek. V této části bakalářské práce bylo analyzováno 81 českých a ruských frazeologismů, z nichž čtyřicet šest bylo plně ekvivalentních, šestnáct částečně ekvivalentních a devatenáct frazeologismů bylo bez ekvivalence. Hypotézou této bakalářské práce bylo, že většina analyzovaných frazeologismů bude plně ekvivalentních, tedy že v ruském i českém frazeologismu, bude použit shodný název zvířete. Tato hypotéza se potvrdila značnou převahou plně ekvivalentních frazeologismů. Kvůli podrobnějšímu zpracování ruské frazeologie v monografických publikacích, bylo v některých případech obtížné, najít přesný ekvivalent českého frazeologismu.

Dalším z cílů bylo vyhledat a porovnat význam a původ frazeologismů. Vyhledávání bylo opět v některých případech obtížnější, a to především u českých frazeologismů, jelikož české frazeologismy ještě stále čekají na podrobnou analýzu jejich původu a významu. U většiny českých a ruských frazeologismů bylo zjištěno, že mají stejný či podobný původ. Několik použitých frazeologismů mělo původ shodný, a to v latinském jazyce. Ostatní frazeologismy měly původ národní. Význam měly všechny analyzované ruské a české frazeologismy shodný, neboť to bylo jedním z kritérií výběru, detailněji byly zjišťovány modifikace těchto frazeologismů v obou jazycích.

Pro tuto bakalářskou práci bylo využito několika ruských i českých frazeologických a etymologických slovníků a další odborné literatury, v nichž bylo zjištěno, že frazeologismy daných jazyků, jsou v mnohých ohledech shodné či podobné a ukazují na mezikulturní a mezijazykový vliv těchto jazyků.

Resumé v ruském jazyce

Целью данной работы является сравнение русских и чешских фразеологических оборотов, включающих в себя названия животных, анализ данных устойчивых оборотов, а именно, выражаемого ими значения, происхождения и степени эквивалентности. Научная работа представляет собой две части. В теоретической части было дано определение термина фразеология, исследованы различные ответвления фразеологии, дисциплины, которыми занимается данная наука. Фразеология связана с рядом других научных дисциплин, поэтому в работе исследуются фундаментальные взаимосвязи между языком и культурой, которые имеют решающее значение при анализе фразеологических единиц.

Основной целью написания практической части научной работы было выявление степени эквивалентности конкретных фразеологических единиц. В данной части научной работы была проанализирована восемьдесят одна чешская и русская фразеологическая единица, сорок шесть из которых были полностью эквивалентными, шестнадцать оказались частично эквивалентными и девятнадцать фразеологизмов полностью не совпадали. Основной гипотезой, выдвинутой в данной работе, было то, что большинство исследуемых фразеологизмов окажется полностью эквивалентными, т. е. в русских и чешских идиомах будет использовано одно и то же название животного. Данная гипотеза была подтверждена в подавляющем большинстве проанализированных эквивалентных фразеологизмов. При подробном исследовании особенностей русской фразеологии в монографических публикациях, в некоторых случаях было проблематично найти точный эквивалент в чешском языке. Еще одной задачей, поставленной в научной работе, было выявить и сравнить значение и происхождение фразеологизмов. При решении данной задачи автор работы столкнулась с небольшими трудностями относительно чешских идиом, по мнению автора, чешская фразеология нуждается в более тщательном анализе и проработке относительно вопросов происхождения фразеологизмов и выражаемого ими значения. Было установлено, что большинство чешских и русских идиом имеют тождественное или близкое происхождение. Несколько фразеологизмов произошли от латинского языка. Остальные фразеологизмы имели различное происхождение. Все проанализированные русские и чешские фразеологизмы имели подобное значение, так как это было одним из критериев

выбора идиом. Более подробно были рассмотрены различные изменения фразеологизмов в обоих языках.

При написании данной научной работы, автором было использовано несколько русских и чешских фразеологических и этимологических словарей и другая литература, благодаря чему было установлено, что фразеологические единицы данных языков во многом являются тождественными или же сходными, что указывает на межкультурное и межъязыковое взаимодействие данных языков.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje v českém jazyce

- BEČKA, J. V. *Slovo, jeho význam a užití*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1968. 111 s.
- BAUER, A. *Český jazyk na dlani*. 2. vyd. Olomouc: Rubico, 2006. 84 s. ISBN 80–7346–063–7.
- CVRČEK, V. a kolektiv autorů. *Mluvnice současné češtiny*. Praha: Karolinum, 2010. 353 s. ISBN 978–80–246–1743–5.
- ČERMÁK, F. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná*. Praha: Karolinum, 2007. 718 s. ISBN 978–80–246–1371–0.
- ČERMÁK, F. *Jazyk a jazykověda*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2001. 341 s. ISBN 80–246–0154–0.
- DUBROVIN, M. I., PAROLKOVÁ, O. *Ruské frazeologismy názorně*. Moskva: Ruský jazyk, 1981. 326 s.
- FUČÍK, B., Pokorný, J. *Zakopaný pes aneb o tom, jak, proč a kde vznikla některá slova, jména, rčení, úsloví, pořekadla a přísloví*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství pro děti a mládež, 1992. 254 s.
- KOLEKTIV AUTORŮ. *Česká jazyk pro střední školy I. – IV. ročník (mluvnická a stylistická část)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1998. 279 s., ISBN 80–85937–86–7.
- KOLEKTIV AUTORŮ. *Slovník české frazeologie a idiomatiky: Přirovnání*. Praha: Academia, 1983. 492 s.
- KOLEKTIV AUTORŮ. *Slovník české frazeologie a idiomatiky: Přirovnání 1*. Praha: Leda, 2009. 507 s.
- KOLEKTIV AUTORŮ. *Slovník české frazeologie a idiomatiky: Výrazy neslovesné 2*. Praha: Leda, 2009. 547 s.
- KOLEKTIV AUTORŮ. *Slovník české frazeologie a idiomatiky: Výrazy slovesné 3*. Praha: Leda, 2009. 1247 s.
- KOLEKTIV AUTORŮ. *Slovník české frazeologie a idiomatiky: Výrazy větné 4*. Praha: Leda, 2009.
- KOLEKTIV AUTORŮ. *Ottova encyklopedie Česká republika (Památky, Lidová kultura, Sport) 3*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2006. 656 s. ISBN 80–7360–456–6.

- MATHESIUS, V. *Jazyk, kultura a slovesnost*. Praha: Odeon, 1982. 528 s.
- MLACEK, J. *Slovenská frazeológia*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1977. 1.vyd., 120 s.
- PODLESNYCH, A. *Ruské idiomy Русские фразеологизмы*. Brno: Computer Press, 2011. 379 s. ISBN 978– 80– 251– 2779– 7.
- PRŮCHA, J. *Interkulturní komunikace*. Praha: Grada Publishing, 2010. 199 s. ISBN 978– 80– 247– 3069– 1.
- STĚPANOVA, L. *Česká a ruská frazeologie diachronní aspekty*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. 297 s. ISBN 80– 244– 0795– 7.
- ŚWIERCZYŃSKI, A., ŚWIERCZYŃSKA D. *Slovník přísloví v devíti jazycích. České ekvivalenty* Eva Mrhačová. Praha: Universum, 2008. 304 s. ISBN 978– 80– 242– 2021– 5.
- VINOGRADOV, V. V. *Veliký ruský jazyk*. Praha: Svoboda, 1948. 166 s.

Literární zdroje v ruském jazyce

- Большой фразеологический словарь русского языка. Значение. Употребление. Культурологические комментарии/Отв. пед. В. Н. ТЕЛИЯ. 2. vyd. Москва: Аст–пресс книга. (Фундаментальные словари) 2006, 784 s. ISBN 978– 5– 462– 00735– 4.*
- БИРИХ, А. К., МОКИЕНКО В. М., СТЕПАНОВА Л. И. *Словарь русской фразеологии историко – этимологический справочник*. Санкт – Петербург: Фолио – Пресс, 1998. 704 s. ISBN 5– 288– 02132– 5, ISBN 5– 7627– 0103– 4.
- ВЕРЕЩАГИН, Е. М. *Язык и культура: Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного*. Москва: Русский язык, 1983, 269 s.
- ВИНОГРАДОВ, В. В. *Русский язык. 2. vyd. Москва: Высшая школа, 1972. 614 s.*
- ГУЖБА, Ф. К., ИВАНОВА, А.Н. *Лексика и фразеология русского языка*. Киев: Рдяньская школа, 1982. 183 s.
- ШАНСКИЙ, Н. М. *Фразеология современного русского языка*. Москва: Высшая школа, 1985. 160 s.

МОКИЕНКО, В. М. *Новая русская фразеология*. Ополе, 2003. 168 s. ISBN 83–86881–34–8.

МОЛОТКОВ, А. И. *Основы фразеологии русского языка*. Ленинград: Наука, 1977. 258 s.

РОЗЕНТАЛЬ, Д. Э. *Культура речи*. Москва: Издательство Московского университета, 1959. 88 s.

ТЕЛИЯ, В. Н. *Русская фразеология: Семантический, прагматический и лингвотуристологический аспекты*. Москва: Школа "Языки русской культуры", 1996. 288 s. ISBN 5–88766–047–3.

ФЁДОРОВ, А. И. *Фразеологический словарь литературного русского языка*. Новосибирск: Наука, 1995. 1. díl, 391 s. ISBN 5–02–030866–8, ISBN 5–02–030867–6.

ФЁДОРОВ, А. И. *Фразеологический словарь литературного русского языка*. Новосибирск: Наука, 1995. 2. díl, 396 s. ISBN 5–02–030866–8, ISBN 5–02–030868–4.